ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана

УРЯАД ҮНЭН

Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

(11736) | 1968 оной июниин 14, пятница | Сэн 2 мүнгэн

АГААН АЛТАНАЙ“ ХАҺА

...а халуун ойртожо, ...колхоз, совхозуудта ...хайшалха харюусал...аа орожо ерэбэ. Хо...бэрилдэг манай Бу...нэ хүдэлмэриие таряа ...шэжэ боломоор бай..., хониной ноохо түр...эль. һайн шанартай...адаал һаа, олзо до...лха болоно ха юм.

...е һайса мэдэхэ, ноо...ор, һайн шанартай...адаг хүтэлбэрилэг...тэд, ажахынууд энэ ...эридөө оролдосотой..., хонишодой дунда ...э хүдэлмэри ябуул... Нэн түрүүн тэдэнэр ...р тарганаар ондо ...артаа, зунай эхеэр ...юй шохойдо даруул...бэр газараар бэлшээ... Хоёрдохёор, хонидой ...зохид байра түхеэр...хайша бариха хүнүү-

...арин ноохоной үнэ ...р гүрэнэй худалдан ...тэрэниие алтанһаа ...эгнэжэ, «сагаан ал...лэдэг болоһониинь ...жэлнүүдтэ респуб...хон ажахынууд энэ ...а арьбанаар абажа ...шээнь. Мухар-Шэбэ...енина» колхоз хони...алха томодхогдоһон ...ю, тэндэ зуун ма...жэ, хори мянга га...рбаад үдэртэ хирга...болонхой. Энэ пункт...и бэрхэ мэргэжэлтэд ...аарнь, классаарнь ...утаһа гараха шана...йлхо лаборатори хү...хиргагдаһан ноохон ...дэгдэжэ, тэрэ дороо ...гүрэнэй бэлэдхэлэй ...ээ. Колхозой правле...шалагшадта бүтээсэ ...ллаха арга дүүрэ...адэндэ хамтын бай...эн бэлэн байдаг. Бу...р, һайн шанартай...адта үнэтэ шан ба-...м.

...омодхогдоһон пункт ...» совхоздо, Зэдын ...огой совхоздо, Сэ...ю болон бусад зарим ...эргэдэнхэй. Борьёо-

гой совхоздо энэ жэл хониной ноохо хиргаха тусхай «завод» тодхогдобо. Эндэнь хайшашадай хиргаһан ноохон транспортёроор дамжуулагдажа байхаар бэлдэгдэнхэй.

Тиигэбэшье юрэнхы дээрээ энэ шухала хүдэлмэри республикын ажахынуудта үшөөл хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Үнгэрэгшэ жэлдэ Улаан-Үдын ПОШ-до тушаагдаһан бүхы ноохоной гурбанайнь нэгэ хубиһаа ехэнхи шанар муутай гэжэ сэгнэгдээ һэн. Фабрикада ороһон ноохоной класс классаараа мууса илгаатай байһан ушарһаа бүхы тушаагдаһан ноохоной гушаад процентнь дахин илгагдажа, үлүү ехэ хүдэлмэри хэхэ баатай бологгоо.

Ноохоной шанар, класс буруугаар тодорхойлхо, тэрэниие һалаанаар бүридхэхэ, ябталха баримтанууд хонёор олон, хүгжэнги ажахынууд гэжэ тоологдодог Борьёогой, Сэлэнгын совхозуудта, Баргажанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо үзэгдэһэн байха юм. Эдэ ажахынуудта ноохонойнь наринниинь буруугаар тодорхойлогдоһон, ноохониинь сэбэр бэшэ, элдэб эсын бүдэй үртэһэ, модон биирхэ гэхэ мэтэ тэндэнь дайралдаа. Баргажанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тушааһан ноохон соохоо бүхэли халаад олдоһон байна.

Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхоз хонёор тиимэ олон бэшэшье һаа, ноохыень һайнаар абажа шаданагүй. Эндэ ноохонойнь шанар, класс буруугаар гаргагдаһан, сэбэр утаһа үгэхэ шанарынь наринаар тодорхойлогдоогүй байшоо. Энэ колхозой нёдондо тушааһан бүхы ноохоной 83 процентнь элдэб шалтагаанаар гологдожо, доогуур сэнтэйгээр абтаһан байна. Энээнэй ушарһаа тус колхоз фабрикада 5 мянгаад түхэриг мүнгэ яла түлэхэ баатай болоо һэн. Тэрэшэлэн Бэшүүрэй аймагай Охин-Булагай, Бэшүүрэй совхозууд, Калининай нэрэмжэтэ колхоз нёдондо хониной ноохо хайшалха хүдэлмэри унжагайруулһан юм. Теэд эдэ ажахынууд нёдондонойнгоо алдуу эндүүһээ байгша ондо бодото тобшолол хээгүй байшоо. Эдэ ажахынуудай главна зоотехнигүүд Улаан-Үдын ПОШ-до болоһон зональна зүблөөндэ, семинарта байжа, ноохо илгаха шэнэ гуримтай танилсаһан байбашье, мүнөө хүрэтэр ажахыдаа юушье хээгүй байһаниинь гэмшэлтэй.

Энэ жэлдэ ноохо тушаан абаха эрилтэ улам нарин нягта болонхой. Хэрбээ килограмм ноохондо ондоо зүһэтэй 5 үһэн дайралдабал, тэрэ ноохон 12 процент доогуур сэгнэгдэхээр тогтоогдонхой. Ноохые бэе бэетэйнь холисолдуулангүй, нарин һайнаар илгахын тула пункт бүхэндэ илгагдаһан ноохо суглуулжа байха 42 таһалга хэрэгтэй болоно. Иимэ таһалгануудые Зэдын аймагай ажахынуудта түхеэржэ байна. Зүгөөр шалгалта хээд үзэхэдэ, олохон ажахынууд энээн тушаа юушье хээгүй, урдынхидаал адли 5—6 таһалга бэлдээд байха юм. Тиигэжэ тэдэнэр байгша ондо мүн лэ нилээд ехэ олзоёо миин алдаха аюулдо орохо гэжэ байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ хайшашадай дүршэл багатай дээрэһээ ноохон дабхар хайшалагдажа, оодохон болгогдоһон, таһалагдажа бутаргагдаһан байгаа. Иимэ ушар Зэдын, Баргажанай, Захааминай аймагуудай ажахынуудта ехэ үзэгдөө һэн. Зорилго юуб гэхэдэ, энэ жэл хайшашадаар дүршэл шадабаритай, харюусалгатай хүнүүдые томилжо тэдэниие хониной ноохо яажа зүбөөр хиргажа абахаб гэжэ һургаха болоно. Тиимэ һургуули гараагүй, ноохо хиргаха гурим мэдэхэгүй нэгэшье хүн хайшашанаар табигдаха ёһогүй.

Ноохон — манай колхоз, совхозуудай ехэ баялигынь гээшэ. Тиимэһээ тэрэниие заашье гээлтэдэ оруулангүйгөөр, шанарайнгаа талаар мүнөө үеын эрилтэ хангахаар суглуулжа абаха гээшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, тэндэхи мэргэжэлтэдэй, аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай мүнөөдэрэй эгээн шухала хэрэг.

Энэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлхын тула юун хэгдэхэ болоноб? Эгээн түрүүн ажахы бүхэндэ томодхогдоһон пункт түхеэрэгдэхэ ушартай. Тэрэ пунктда ноохоной шанар, сэбэр утаһа гарахыень тодорхойлхо лаборатори байха болоно. Илгагдаһан ноохо хадагалха 42 таһалга түхеэрхэ эрилтэ табигдана. Эдэ пунктнууд тусхай комиссяар шалгагдажа, бэлэн болоһон тухайгаа сэгнэлтэ абаха болоно.

Хоёрдохёор, ноохо хайшалха бэрхэ хүнүүдые шэлэн оложо, тэдэниие ноохо хайшалха технологидо һургаха тон шухала. Мүн пункт бүхэндэ ноохо илгаха курса дүүргэһэн тусхай мэргэжэлтэд томилогдохо жэшээтэй.

Гурбадахяар, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хайшашадта бүтээсэ ехэтэйгээр һаадгүйгөөр ажаллаха арга олгохо пунктын хүдэлмэриие тусхай гуримтайгаар эмхидхэжэ, зарим ажал ехэтэй хүдэлмэриие оньһожоруулха хэмжээ абаха шухала болоно. Тиихэдээ пунктын дэргэдэ хамтын эдеэ бэлдэхэ, холоһоо ябаха хүнүүдтэ хамтын байра түхеэрхэ тухай мартажа болохогүй.

Гэхэтэй хамта колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна профсоюзай организацинууд хайшашадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, бүтээсэ ехэтэйгээр, һайн шанартайгаар хүдэлхэдэнь тэдэниие али бүхы аргаар урмашуулха гурим хараалха байна.

Хайшалалгын пунктнуудые машина, түхеэрэлгэнүүдые элдэб хэрэгсэлнүүдээр хангаха, бэлэн болоһон ноохо саг соонь, зүбөөр ябталжа, түргэнөөр гүрэндэ тушааха дань ажахынуудта бодото туһаламжа хүргэхэ талаар «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эмхи зургаанууд, Буркоопсоюз болон Хүдөө ажахын министерство онсо харюусалгатай.

Хониной ноохо хайшалха тогтоогдомол болзор гэжэ байхагүй. Колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд, дүршэлтэй хонишод ноохоной хөөрэжэ, зунгагтай боложо байһые харалсаад, али отарын хонидые хэзээ хиргахаб гэһэн график тодорхойлхо болоно. Энэ үедэ хонишон бүхэн хайшалагдаха хонидоо наринаар шалгажа, тэрээндэ бэлдэхэ уялгатай, илангаяа эхэ хонидто уяатай бүдэй үртэһэ, модон номер гэхэ мэтые абажа хаяха жэшээтэй. Мүн хонидоо тооһо шоройгүй, сэбэр газараар бэлшээхэ, сэбэр хорёо соо хонуулха эрилтэ табигдана.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлдэ Эхэ орондоо 5300 тонно ноохо тушааха гэһэн социалис уялга республикамнай абанхай. Энээнээ нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ гээшэ бүхы хонишодой, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй нангин хэрэг мүн.

0 ҮДЭРЭЙ—100 КИЛОГРАММ

РЫН ЭН ООНДО

...рэ бэлшэжэ сада...рые хонид хүнды ...и тарана.

...энэ отарын хонид ...а таргалха,—гээд ...ша агроном Жаргал ...Бадмаев хөөрэжэ

...Оёорой совхозһоо ...агдаха эбэртэ бодо ...шэлэгдэмэл һайн ...газаркуудта абаа...Ара-Торн гэжэ хо...эбэртэ бодо ма... Соростын хүнды ...тарын хонид байл...й ногоон дээрэ ша...лагдаха мал дүй ...нүүдтэ даалгагдаа. ...рим ажалшад гэр ...и ажал дээрэ хү-

... Балтатаровта...э эрье хонидые ха... Март һарада Со...аа эндэ нүүжэ ...оо адуулжа байна. ...тушаагдаха хони...отор эндээ байлга...гээд хонишодһоо

...болотор байлгаад, ...50 килограммһаа ...нүүртэй болгожо, ...лдахабди,—гэлсэ-

...ан нёдондо намар ...тушаажа абаһан ...гээд үбэлжэлгые ...эргэжэ, хонидоо ...ондо оруулаад, зу...эрэ адуулжа байг...ь август һара гара... ногоондо байл... ...а тарланай узуур ...дахa юм.

Т. ГАРМАЕВ.

...ЭРЭ: Оёорой сов... агроном Ж. Б. ...рун таладань) хо... Балтатаровтай бэл... зүбөөр хэрэглэх...жэжо байна.



ҺАРЬДАГАЙ ТУНГА БЭЛШЭЭРИДЭ

Жэлһээ жэл бури аймагай ажахынууд үхэр малаа холын бэлшээридэ гаргажа, һарьдаг уулын тунга ногоондо атарлуулдаг заншалтай. Колхоз, совхозуудай бэрхэшүүл эндэ залуу малаа бэлшээжэ, сүүдхэдэ шэгнүүрыень дунда зэргээр 700—800 граммаар нэмэдэг.

Энэ жэл Саянай совхоз холын бэлшээридэ 2500 толгой мал тууба. Эдэнэр хабартаа вертолёдоор тэжээлэй дабһа тиишэ зөөжэ абаашаһан юм.

Холын бэлшээридэ эгээн түрүүн Ш. Гахановай даадаг 150 гунжал, Д. Сыреновагай, С. Миларовай харууһалдаг адуун һүрэгүүд туугдаһан байна. Совхозой малшад мүнөө жэлдэ харууһалжа байһан малайнгаа шэгнүүр ехээр нэмэхэ, яруунынхидай үүсхэл дэмжэхэ гэжэ шиидэһэн юм.

Совхозой мал байгша ондо Хара-Хүдүү, Ямаата, Нүхэн-Шэбээтэ, Үргэдэй, Золбой гэхэ мэтэ һарьдагай бэлшээридэ зуһаха юм. Эдэнь совхозой түбһөө 85—100 километр холо.

Б. БИРБАЕВ.

Түнхэн.

ЛЕКЦИОННО ПРОПАГАНДЫЕ ГҮНЗЭГЫ УДХАТАЙ, ДАЙШАЛХЫ ШАНАРТАЙ БОЛГОХО

„Знание“ гэжэ Бүхэсоюзна бүлгэмэй съезд

Июниин 12-то «Знание» гэжэ Бүхэсоюзна бүлгэмэй табадахи съездэ хабаадагшад тус бүлгэмэй правлениин болоод шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэжэ үргэлжэлүүлбэ. Энэ бүлгэмэй бүхы эмхи зургаануудай ажал ябуулгые эршэмтэй болгохо, тэрэнэй зэргыень бэхижүүлхэ, ажалшан зоной дунда хэгдэхэ соёл сурталай хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлхэ ябадалтай холбоогдоһон асуудалнуудые делегадууд тодорхойгоор табиһан байха юм. Тэндэ үгэ хэлэһэн олохон хүнүүд хадаа В. И. Ленинэй түрэһөөр 100 жэлэй ойдо бэлдэхэ тухай өөһэдынгөө һанамжануудые хэлэжэ үгөө.

Лекционно пропагандын шанар, тэрэнэй соёл сурталай теоретическэ хэмжээн, дайшалхы шадабаринь «Знание» бүлгэмэй яахын аргагүй шухала асуудал болохо юм. Улад зоной культурна ургалта гээшэ лекторнүүдтэ шэнэ эрилтэнүүдые табидаг болоо гэжэ делегадууд тэмдэглэбэ.

Тиихэдээ делегадууд эрдэм ухаанай элдэб һалбаринуудаар лекционно пропагандын онсо өөрэ илгаанууд тухай тодорхой сэгнэлтэ үгэһэн байгаа. Түсэблэлгын болоод экономическа талаар урмашуулгын шэнэ гуримда шэлжэн оролого хадаа экономикын ба ажалаа научна ёһоор эмхидхэлгын талаар ажалшадые эрдэмтэй болгохые эринэ.

Үзбэгэй ССР-эй «Знание» бүлгэмэй түрүүлэгшэ, тус республикын наукануудай Академиин вице-президент И. М. Муминов, Таджигай ССР-эй «Знание» бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшэ, наукануудай республиканска Академиин академик С. А. Раджабов, Киргизэй ССР-эй «Знание» бүлгэмэй түрүүлэгшэ, тэндэхи наукануудай Академиин академик А. А. Алтмышбаев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, ажалшан зониие интернациональна ёһоор хүмүүжүүлхэ, манай Эхэ ороной арадуудай хани барисаае бэхижүүлхэ тушаа анхаралаа ехээр хандуулба.

Съездын делегадууд энэ бүлгэмэй эмхинүүдэй материальна баазые бэхижүүлхэ тухай анхаралаа табиһан байна. Латвиин ССР-эй «Знание» бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшэ, мүн тэндэхи наукануудай Академиин гэшүүн-корреспондент В. А. Штейнберг болон бэшэшье делегадууд пропаганда ябуулха техническэ зэмсэгээр, харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүдээр лекторнүүдые хангаха асуудал мүнөө хүрэтэр үшөө шиидхэгдээгүй гэбэ.

Дороһоо үдэжэ ябаһан эдир залуушуулые хүмүүжүүлхэ тухай бүлгэмэй эмхинүүд тусгаар анхарал хандуулна.

Тэрэшэлэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи кинематографиие эрхилхэ комитедэй түрүүлэгшэ А. В. Романов, КПСС-эй Башкирай обкомой секретарь Т. И. Азунзянов, Хэблэлэй һонин гэжэ агентствын правлениин түрүүлэгшэ Б. С. Бурков, КПСС-эй ЦК-гай пропагандын таһагые даагша В. И. Степаков, Эстониин ССР-эй «Знание» бүлгэмэй түрүүлэгшэ, тэндэхи наукануудай Академиин гэшүүн-корреспондент А. Я. Аарна, партиин Ленинаканай горкомой нэгэдэхи секретарь, Армениин наукануудай Академиин гэшүүн-корреспондент Г. Б. Гарибджанян гэгшэд съезд дээрэ үгэ хэлээ.

Съезд дээрэ халуунаар угтагдаһан социалис оронуудһаа ерэһэн айлшад делегадуудта хандажа амаршалгын үгэ хэлэһэн байгаа.

Июниин 13-да съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлбэ.

Н. ВЕЛИКАНОВ,
В. КНЯЗЕВ.
(ТАСС-ай корреспондентнүүд).

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИН

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Энэ оной июниин 12-то Москвада ВЛКСМ-эй ЦК-гай IV пленум болобо.

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые (1968 оной), «Комсомолые хүтэлбэрилхэ тушаа Красноярска хизаарай партийна организациин хүдэлмэри тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые дүүргэхэ тушаа хэмжээ ябуулганууд тухай», мүн «Һанал нэгэдэлгын, эб найрамдалай болон хани барисаанай түлөө!» гэһэн залуушуул-студентнүүдэй бүхэдэлхэйн IX фестивальда бэлэдхэлэй ябаса тухай асуудалнуудые пленум зүбшэн хэлсэһэн байгаа.

Тэрэшэлэн пленум эмхидхэлэй асуудалнуудые хаража үзэбэ.

С. П. Павловые СССР-эй спортивна бүлгэмэй болон эмхи зургаануудай холбооной Центральна Соведэй түрүүлэгшээр һунгаһантайнь дашарамдуулан, тэрэниие ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретариин болон бюрогой гэшүүнэй уялгануудһаа сүлөөлһэн байна.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретаряар ба бюрогой гэшүүнээр Е. М. Тяжельников һунгагдаа.

Ондоо хүдэлмэридэ орохо болоһонтойнь дашарамдуулан, М. И. Журавлевае ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретариин болон бюрогой гэшүүнэй уялгануудһаа пленум сүлөөлбэ.

Партийна хүдэлмэридэ орохо болоһонтойнь дашарамдуулан, Ю. Н. Верченко, Ю. Н. Ельченко гэгшэдые ВЛКСМ-эй ЦК-гай бюрогой гэшүүдэй уялгануудһаа пленум сүлөөлһэн байна.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай бюрогой гэшүүнэй уялгаһаа В. Г. Яровой гэгшые пленум сүлөөлбэ.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай бюрогой гэшүүдээр Украинын ЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь А. С. Капто, СССР-эй залуушуулай эмхи зургаануудай Комитедэй түрүүлэгшэ Г. И. Янаев гэгшэдые пленум һунгаба.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай пленумэй хүдэлмэридэ КПСС-эй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь М. А. Суслов, КПСС-эй ЦК-гай секретарь И. В. Капитонов хабаадалсаһан байгаа.

(ТАСС).

ПАРИЖДА БОЛОҺОН ЭЭЛЖЭЭТЭ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ПАРИЖ, июниин 12. (ТАСС). ДРВ-гэй болон США-гай түлөөлэгшэдэй хоорондо хуулита ёһоной ээлжээтэ наймадахи хөөрэлдөөн эндэ уласхоорондын конференцинүүдэй байшан соо боложо эхилбэ.

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА ВРАЧ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ РЕСПУБЛИКЫН МЕДИЦИНСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Элүүрые хамгаалгын хүдэлмэридэ амжалта туйлаһанайнь түлөө, элүүрые хамгаалгын совет зургаануудай 50 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй габьяата врач гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо:

Абрамова Анастасия Гавриловнада — Улаан-Үдэ городой эхэнэрэй консультациин 4-дэхи больницые даагша.

Алексеева Любовь Иннокентьевнада — Улаан-Үдэ городой үхибүүдэй 2-дохи больницын главна врач.

Бадеева Мария Георгиевнада — Улаан-Үдэ городой нарайлалгын байшангай главна врач.

Баженов Александр Михайловичта — республиканска больницын таһагые даагша.

Бусыгина Таиса Ивановнада — республиканска туберкулезно диспансерэй врач.

Еремина Елизавета Иннокентьевнада — Сэлэнгын аймагай Галуута-Нуурай больницын врач.

Китова Валентина Ульяновнада — Загарайн аймагай Онохойн участково больницын врач.

Матвеева Вера Ефимовнада — Хоринн аймагай санэпидстанциин главна врач.

Молчанова Любовь Николаевнада — Хяагтын Адагай участково больницын главна врач.

Мункоева Галина Ефремовнада — Буряадай АССР-эй элүүрые хамгаалгын министерствын главна терапевт.

Толстоброва Антонина Михайловнада — Улаан-Үдэ городой үхибүүдэй 3-дахи санаториин врач.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
А. ХАХАЛОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1968 оной июниин 13.

УЛЬЯНОВТАНАЙ БҮЛЫН ШЭНЭ ДОКУМЕНТ ОЛДОО

Куйбышевска областиин гүрэнэй архив сооһоо тэрэ нютагай хизаар ороноо шэнжэлэгшэ В. Н. Арнольд гэгшэ Самарска губерниин һургуулинуудай директорэй нэрэ дээрэ Владимир Ильич Ленинэй эхын бариһан гуйлтые олобо. Тэрээн соогоо гэртээ байгаад ном зааха багшын нэрэ зэргэтэй болохоор экзамен бариха зүбшөөл үгэхыень гуйһан байха юм.

«Ород, француз, немец хэлэндэ үхибүүдые эхилжэ һургаха эрхэтэй болохо хүсэлэнтэй байһан дээрэһээ, энэ предмедээр экзамен барихын зүбшөөрэл үгыт гэжэ ехээр гуйха байнаб» — гээд тэрэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Самарска губерниин һургуулинуудай директорэй тушаал даагша энэ гуйлта дээрэнь «экзамен барихыень зүбшөөхэ» гээд бэшэһэн байба.

1863 оной хабар Мария Александровна, мүн тэрэ үедэ Пензиин дворянска институдай ахалагша багшаар хүдэлжэ байһан Илья Николаевич Ульянов хоёр гэрлэхэ болоод байһан юм. Тиигээд Мария Александровна түрынгөө болотор ород ба хари хэлэнүүдые зааха эрхэтэй болохо гэжэ экзамен бариха гээд шиидэһэн байгаа бшуу. Теэд Пензэ хотодо Мария Александровна экзамен бариха дурагүй байшоо. Юундэб гэхэдэ, тэрэниие дворянска институдай инспектор Веретенниковэй худагынь болохо юм гэжэ хүн зон мэдэхэ байгаа бшуу. Тиимэһээ, Самарын эрэшүүлэй гимназиие шэлэһэн байба.

М. А. Ульянова иигэжэ үнэмшэлтэ абаһаараа омогорходог бэлэй. Теэд ном заажа шадаагүй байшоо. Мария Александровнагай багшын оюун бэлиг хадаа өөрынгөө түрэһэн үхибүүд болохо Владимир Ильичые, мүн тэрэнэй аха дүүнэр болон эгэшэ дүүнэрые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тодорон харагдаа һэн.

(ТАСС).

КПЧ-гэй ЦК-гай ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

ПРАГА, июниин 12. (ТАСС). Чехословакиин Коммунис партиин ЦК-гай президиум Чехословакиин социал-демократическа партиин Чехословакиин Коммунис партитай нэгэдэһээр 20 жэлэй ойе байгша оной июниин 27-до, Прагада баярай заседани хэжэ тэмдэглэхэ гэжэ шиидхээ. Тиихэдээ Чехословакиин хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэхи эбээ таһаралгада эсэс табиһан энэ ушаралай түүхэтэ ехэ удха шанарые тэмдэглэхэ болоно.

КПЧ-гэй ЦК-гай президиум хадаа Чехословакиин нэгэдэмэл марксистско-политическэ партиие бутаргаха гэһэн һэдэлгэнүүдые эрид буруушааха байһанаа дахяад тэмдэглэбэ.

КПЧ-гэй ЦК-гай президиумэй үсэгэлдэр болоһон заседани тухай ЧТК-гай мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Революционно ёһоной профсоюзна хүдэлөөн тухай мэдээсэл зүбшэн хэлсэхэдээ коммунистнууд профсоюзна хүдэлөөнэй нэгэдэлые дэмжээд, профессиональна союзуудай бэеэ даажа ажалаа ябуулхын тулада, мүн ажалшан зоной хуулита ашаг туһыень харалсажа аршалхын тулада, үргэн ехэ арга олгохоор энэ хүдэлөөе дэлгэрүүлхэ гэжэ заседанида хабаадагшад тэмдэглэбэ.

БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР РЕСПУБЛИКЫН МЕДИЦИНСКЭ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ ШАГНАХА ТУХАЙ

Элүүрые хамгаалгын хүдэлмэридэ эршэмтэй һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө, элүүрые хамгаалгын совет зургаануудай 50 жэлэй ойн гүйсэһэнтэй дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха:

Белозерова Манефа Вениаминовнае — Кабанскын аймагай больницын медицинскэ сестра.

Головкина Ефросиния Евграфовнае — Буряадай АССР-эй олониитын аюулгүйе хамгаалгын министерствын медсанчастиин начальник.

Загоскина Людмила Дмитриевнае — Бэшүүрэй аймагай Шэбэртын участково больницын врач.

Заятуева Цыренбал Заятуевнае — Хэжэнгын аймагай больницын акушерка.

Коваленко Кира Васильевнае — Улаан-Үдын Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой үхибүүдэй консультациин больницын начальник.

Коновалова Елена Ивановнае — Яруунын аймагай Тэлимбын участково больницын санитарка.

Ларионова Вера Григорьевнае — Прибайкалиин аймагай Турантайн больницын санитарка.

Малыгина Наталья Изосимовнае — Улаан-Үдэ городой үхибүүдэй 2-дохи больницын главна врач.

Мангутова Мария Манжеевнае — Түнхэнэй аймагай Толтойн участково больницын фельдшер.

Орлова Серафима Егоровнае — Улаан-Үдэ городой 3-дахи поликлиникын главна врач.

Пастухова Ирина Михайловнае — Улаан-Үдэ городой 3-дахи больницын медицинскэ сестра.

Простапишин Павел Петровичые — республиканска больницын рентгенологическа таһагые даагша.

Смирнова Галина Павловнае — Баргажанай аймагай больницын врач.

Суханова Луиза Хабаловнае — Улаан-Үдэ городой үхибүүдэй 1-дэхи больницын врач.

Сухорский Александр Павловичые — медицинскэ частиин начальник.

Тармаева Дина Григорьевнае — Хоринн аймагай Наринай участково больницын врач.

Троицкая Галина Иннокентьевнае — Улаан-Үдэ станциин отделениин больницын начальнигай орлогшо.

Тычина София Ивановнае — Улаан-Үдын медицинскэ училищиин багша.

Улахинова Мария Николаевнае — Мухар-Шэбэрэй аймагай Эрдэмэй участково больницын медицинскэ сестра.

Хадыкова Ксения Степановнае — Улаан-Үдэ городой 29-дэхи аптекын ассистентка.

Шитова Нина Ивановнае — Хяагтын туберкулезно диспансерые даагша.

Школьникова Евдокия Яковлевнае — Улаан Хэрээһэнэй Загарайн аймагай бүлгэмэй түрүүлэгшэ.

Шумилов Алексей Николаевичые — Прибайкалиин аймагай Горячинск курортын главна врач.

Щербакова Нина Михайловнае — Захааминай аймагай больницын лаборантка.

Янькова Таисия Аполлоновнае — Улаан-Үдэ городой үхибүүдэй 2-дохи больницын медицинскэ сестра.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
А. ХАХАЛОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
К. МАСЛОВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй Байшан.
1968 оной июниин 13.

ЭХЭНЭРНҮҮД—ЭДЭБХИТЭЙ ХҮСЭН

Агуухэ Октябрийн хубисхал эхэнэр хүнэй эрхэ байдалые тад ондоо болгоо. Зүблэлтэ засагай мандаhан үе соо дэлхэй дээрэ эгээл түрүүшын социалис ороной нэрые нэрлүүлмээр эхэнэр ургаал. Коммунис барилгын алишье участок дээрэ эхэнэр хүнэй хабаадалгагүй ажал байдаггүй. Хаанашье, хүдөө ажахыда, промышленностьда, эрдэм наукада, гэгээрэлдэ, элүүрые сахилгада, соёлой гуламтануудта — совет эхэнэрэй зохёохы ухаан, шэргэшэгүй хүсэн, ордоhотой ажал суурхана.

Хэрбээ манай Буряадай республикые абажа харабал, арадай ажахын элдэб hалбарида хүдэлдэг хүдэлмэришэдэй, мэргэжэлтэдэй хахадhаа олонь эхэнэрнүүд. Хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностьда эхэнэрнүүдэй тоо бүришье олон.

Хоол баридаг нийтын газарнуудта бүхы хүдэлдэг зонойнь ерэн зургаан процент — эхэнэрнүүд. Мүн баhа элүүрые хамгаалдаг, эмнэлгын газарнуудта — ная юhэн процент, худалдаа наймаанда — далан дүрбэ, хэлхээ холбоондо — жаран процент хубинь эхэнэрнүүдhээ бүридэнэ.

Дээдэ hургуулитай мэргэжэлтэй эхэнэрнүүдэй тоо жэлhээ жэлдэ олошорно. Институт дүүргэhэн эхэнэр зоотехнигүүдые гү, али ветврачнуудые, инженернүүдые гү, али агрономуудые, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдые гү, али багшанарые городуудташье, тосхонуудташье ушархат. Эхэнэрнүүд нийтын үйлэдбэридэ, соёлой хүгжэлтэдэ горитой үүргэ дүүргэдэг гэжэ эдэ бүхы дээрэ хэлэгдэhэн тоо, баримтанууд харуулна.

Манай ажалшадай дунда hайн hайхан хэрэгүүдээрээ суурхаhан эхэнэрнүүд олон даа. Тэдэнэй жэшээтэ ажал хэрэгүүд Эхэ оронойнгоо шагнал хайрада, арад зонойнгоо магтаалда хүртэнхэй. Жэшээнь, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой хонишон Балдама Тугжиевна Доржиева, Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой Гомбосүрэн Гончиковна Цыремпилова, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Шалсама Ламажаповна Цыремпилова, Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой Пылжит Бальжиновна Жалсанова, Улаан-Үдын Ленинэй орденто мяха-консервын комбинадай мастер Клавдия Ивановна Филиппова гэгшэдэй нэрые дуулаагүй хүн байхагүй. Тэдэнэр Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй. СССР-эй арадай артист Лариса Петровна Сахьянова гансашье манай орондо бэшэ, харин хилын саадахи олохон гүрэнүүдтэ мэдээжэ болонги.

Зуун арбаад эхэнэрнүүднай РСФСР-эй, 866 басагад Буряадай АССР-эй хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнги. СССР-эй орден, медальнуудаар манай республикаhаа 2500-гаад эмэгтэйшүүл шагнагданхай. Долоо мянгаад эхэнэр зон РСФСР-эй, БурАССР-эй Верховно Соведүүдэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаhан байха.

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикые эхэнэрнүүдэй орон гэжэ дэмы нэрлэдэггүй: эндэ бүхы ажалшадайнь далан процентнь эмэгтэйшүүл ха юм. Директорынье, парторганизациинь секретарьшье эхэнэрнүүд — Клавдия Павловна Альцман Лидия Михайловна Пушкина хоёр. Тус фабрикын хүдэлмэришэд коммунис ажалай түлөө, hайн журамай түлөө мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Имагтал тиимэhээ тэдэнэр республика соогоо эгээл түрүүн «Коммунис ажалай коллектив» гэhэн үндэр нэрэдэ хүртөө юм. Фабрикын нэхэдэг сэмбэнүүдэй наян процентнь дэлхэйн болон Совет орон доторхи эрхим жэшээнүүдэй тоодо оролсоно.

Тэрэнэй хажуугаар фабрикада хүдэлдэг зоной ажаллаха, амарха арга боломжонь саг үргэлжэ hайжаруулагдажал байдаг. Һүүлэй үедэ тэндэхи үйлэдбэриин байшангууд шэнэдхэн хубилгагдажа байнхай. Соёлой байшан баригдажа, уран hайханай самодеятельностиин эбтэй эетэй коллектив мүндэлөө. Фабрика шадар хүдэлмэришэдэй столово, hургуулиин наhа гүйсөөгүй хүүгэдэй гурбан эмхи зургаан бии.

Нёдондо ойн баярта жэлдэ үнеэн бүриhөө 4650 килограмм hү haaжа, республика дотороо суурхаhан Надежда Лазаревна Тадвашкинае хэн мэдэхэгүйб! Гансашье Сэлэнгын совхоздо бэшэ, харин бүхы Буряад орон соо тэрэниие хүсэхэ hаалишан хомор лэ.

Хүүгэдые hургаха, хүмүүжүүлхэ хүшэрхэн ажалда наhанайнгаа хорин табан жэлые Надежда Матвеевна Бурушкина зорюулаа. Тэрэ мүнөө Ново-Селенгинскын дунда hургуулиин директор. Олон жэлдэ hайнаар хүдэлhэнэйнгөө түлөө Надежда Матвеевна Ленинэй орденоор шагнагдажа, Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багшын нэрэ солодо хүртөө юм. Гэхэ зуура, нүхэр Бурушкина өөрөө найман хүүгэдэй эхэ бшуу!

Хэрбээ хорёод жэлэй саада тээ республика доторнай нэгэшье эхэнэр эрдэмтэн үгы байhан haa, мүнөө табин зургаан эрдэмэй кандидадууд ургажа гаранхай. Тэдэнэй гуша найманиинь дээдэ hургуулинуудай кафедрануудые гү, али факультедүүдые толгойлно. Олон эхэнэр эрдэмтэд шэнжэлхы хүдэлмэриhээ гадна, практическа ажалда хабаадана. Жэшээнь, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат, СССР-эй Наукануудай академиин СО-гой Буряадай филиалай БИЕН-эй научна хүдэлмэрилэгшэ Мария Александровна Рампилова колхоз, совхозуудай сабшалан ба бэлшээриин газарнуудые hайжаруулхаар, тэдэнэй ургасые дээшэлүүлхээр хараалhан дурадхалнуудые зохёолсодог.

Улаан-Үдын авиационно заводой цехэй даргаар техническэ эрдэмэй кандидат Дора Семёновна Сыроенова хүдэлнэ. Тэрэнэй толгойлдог цех завод соо түрүүшүүлэй тоодо ябадаг юм.

Медицинскэ эрдэмэй кандидат, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Октябрина Матвеевна Омбоева республиканска больницын стоматологиин таhагые даадаг юм. Тэрэ тон орёо операцинуудые хүнгэнөөр хэжэ шададаг, мэргэжэл hайнтай эмшэн гэжэ зоной дунда суурхадаг.

Арадай ажахын бүхы hалбаринуудта, гэгээрэл болон эрдэм соёлой гуламтануудта эхэнэр мэргэжэлтэд саашадаа улам олошорхо юм. Дээдэ болон дунда hургуулинуудта жэл бүри абтадаг бүхы студентнэрэй хахадhаа олонхинь басагадууд гэжэ статистикын мэдээсэл элирхэйлнэ.

Эдэ бүхы хэлэгдээшэ баримтанууд эхэнэр зоной эрхэ байдалда айхабтар ехэ социальна хубилалтануудай болоhые гэршэлнэ бшуу. Үнэхөөрөөшье хаана, ямар капиталис гүрэнэй эхэнэрнүүд эрдэм соёлой гуламтануудые, үйлэдбэриин предприятинуудые толгойлдог, хэhэнэйнгээ түлөө эрэшүүлэй абадагтал тон адли салин абадаг юм?!

Гэхэтэй хамта эхэнэр кадрнуудай дунда ябуулагдадаг ажал хүдэлмэри горитойхон дутуу дундатай.

Нийтын үйлэдбэридэ эхэнэрнүүдые олоор хабаадуулхын түлөө, тэдэниие эрэшүүлтэй адли тэгшэ эрхэтэй болгохын түлөө тэмсэхэдээ, Коммунис парти В. И. Ленинэй hургаал ходо хараадаа абадаг. Агуухэ багша «адли тэгшэ эрхэ гээшэ»... эхэнэрые ажалай, бүтээсын, ажалай хэмжээнэй, сагай талаар адлидхаха гэhэн бэшэ» гэжэ заааhан байдаг. Марксизм-ленинизмын hургаал хадаа эхэнэр хүниие эрэшүүлтэй алишье талаарнь адлидхажа, хүндэ хүшэр «эрэшүүлэй» ажал хэжэ шададаг байха hэн гэhэн гажа буруу ойлгосотой ямаршье холбоогүй юм. XXIII съездын батална КПСС-эй Программа дотор «эхэнэрнүүдтэ хүсэндэнь зохисотой хүнгэн аад, hайн түлөөhэтэй хүдэлмэри үгтэхэ ёhотой» гэжэ сэхэ хэлээтэй.

Зүгөөр зарим предприятинууд дээгүүр эхэнэрэй ажал аршалха тухай совет хуули ёho хазагайруулагдана. Бар хүсэ ехээр гаргахаар ажал хүдэлмэридэ эхэнэрнүүдые табидаг ушарнууд хаа-яа үзэгдэнэ. Колхоз, совхозуудта эхэнэр ажалшад үшөө үсөөгөөр урмашуулагдана, тэдэнэй хүдэлмэриие хүнгэдхэхөөр мүртэй юумэн хэгдэнэгүй. Эхэнэр хүнэй гэрэй ажал үшөөл хүндэ зандаа. Бэлэн эдеэ наймаалдаг тусхай магазинууд, кухнинууд, хубсаhа оёдог, гутал хададаг мастерскойнууд гэхэ мэтэ юумэнүүд үсөөн. Хүүгэдэй саад, ясли дутал-даhаар.

Эдэ заагдаhан дутагдалнууд эхэнэрнүүдэй дунда үнгэргэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудаа нугархай, ажабайдалда улам дүтэ болгохыень партийна организацинуудые уялгална бшуу.

Нийтын ба гүрэнэй ажал ябуулгада эхэнэрнүүдые олоор хабаадуулха хэрэгтэ парти ходо анхаралаа хандуулдаг. Хизааргүй этигэл найдабаряа харуулжа, арад зомнай эрхим басагадаа дээдын засагуудта hунгадаг. Жэшээнь, СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведтэ Л. П. Сахьянова, Загарайн аймагай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан Т. Ф. Иванова, Хяагтын совхозой ахалагша хонишон Б. Ж. Тодорхоева, Байгалай совхозой hаалишан А. Н. Бояршина, Социалис Ажалай Герой Г. Г. Цыремпилова депутадуудаар hунгагданхай. Буряадай АССР-эй Верховно Соведтэ 42 эхэнэр депутат тоологдоно. Аймагай болон сомоной Соведүүдэй 7958 депутадуудай 3192-нь эхэнэрнүүд.

Олон эхэнэрнүүд хүтэлбэрилэгшэдөөр дэбжүүлэгдэнги. Жэшээнь, министрнүүд Л. Д. Мадыева, М. Ф. Завгородняя, Улаан-Үдын [...] нодорожно райкомой [...] ретарь Л. В. Антонова, [...] ска райисполкомой [...] М. Г. Калмыкова болб[...] нэрлэжэ болоно.

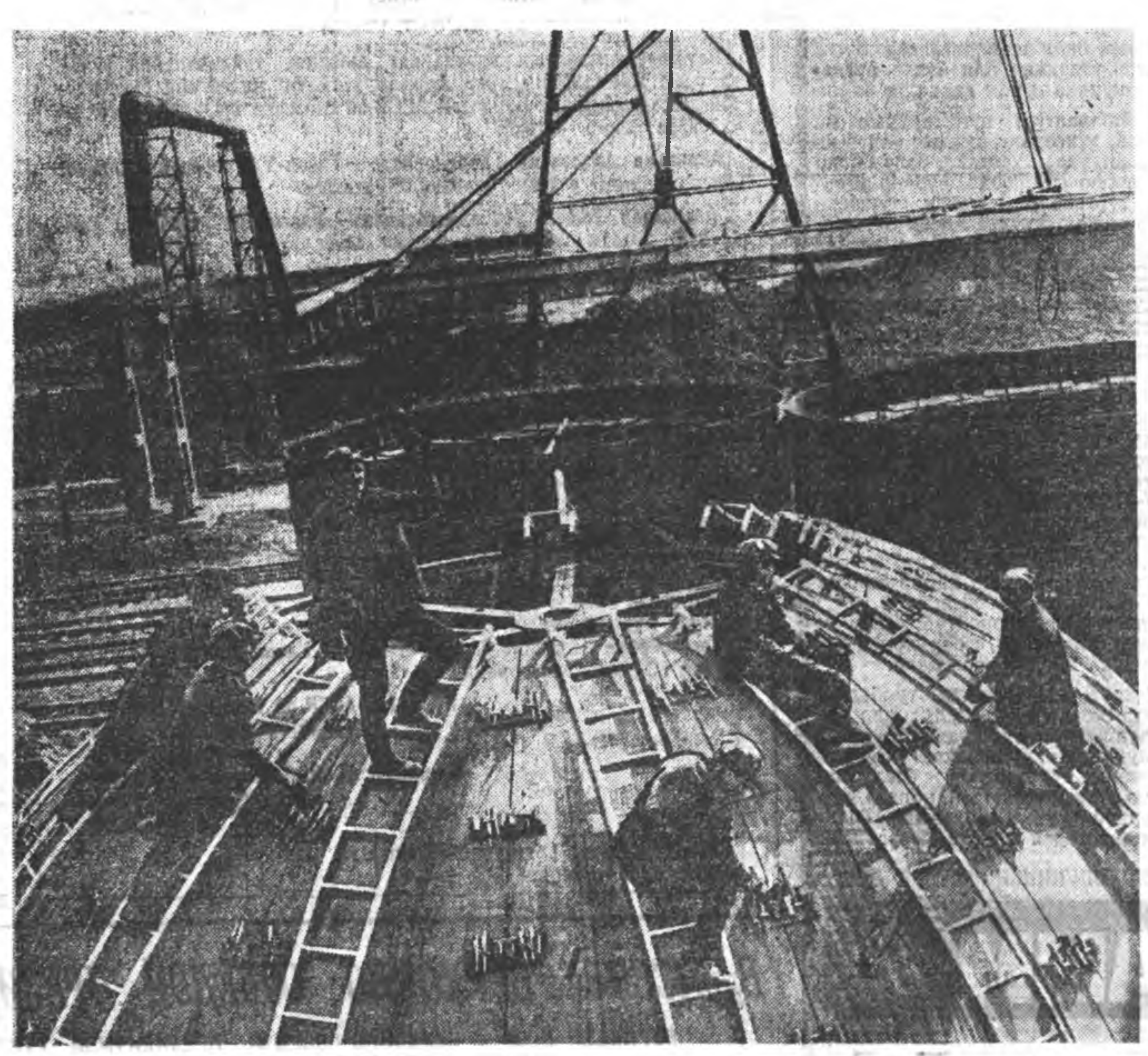
Баhа партийна, совет[...] бусад нийтын ажалда [...] олоор хабаадана. Парти[...] ганизациин секретар[...] эхэнэр 1965 ондо хүд[...] нөө жэлдэ 231 эмэгтэ[...] ажалда дэбжүүлэгдэ[...].

Гэбэшье хүтэлбэрилх[...] эхэнэрнүүд үшөөл үсөө[...] дуулагдана, багаар с[...] хэлэхээр. Яруунын, З[...] нэй КПСС-эй райкому[...] дуудта эхэнэрнүүд үсө[...] даа наймаанай болон б[...] министерствэнүүд хү[...] ажалда эхэнэрнүүдые [...] гүй.

Жараад онуудай эх[...] нүүдэй соведүүд хаа ха[...] хидхэгдээ бэлэй. Республ[...] най долоон зуу гаран т[...] дүүд тоологдоно. А[...] ёhотой культурна хари[...] добтолго, шэнэ совет [...] дые зоной дунда нэбтэ[...] ла тэдэнэр горитой юум[...] hүүлэй үедэ эхэнэрнүү[...] жолоогоо hуладхажа бай[...] ажагламаар.

Урдань улас түрыш[...] гэр бүлэдөөшье энэ [...] байhан эхэнэрнүүд мү[...] лизмын наран доро ула[...] ерээдүйе дүтэлүүлхын т[...] сэлдэ адлихан ябалса[...] эрхые хамгаалан, ажал[...] түрүүлэн, улам бүри эд[...] нийтын ажалда болон ар[...] хыда эхэнэрнүүдые [...] болгохо гээшэ партийн[...] цинуудай зорилго мүн.

Ц. ШАНЮ[...]
КПСС-эй обкомой [...]



Манай Эхэ орон дотор барилга үргэн дэлисэтэйгээр ходо ябуулагдажа байдаг. Сибирь, Казахстан. Уураал болон бусадшье нютагуудта барилгын үндэр крануудай ербылдэн харагдахань холоhоо эли. Шэнэ доменно пеэшэнүүд ашаглалгада үгтэжэ, шэрэмэй халуун урадхал ошо сасарна. Манай металлургнууд табан жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ оролсоод, амжалтатайгаар ажаллажа байнхай.

Свердловско область. Нижнетагильска металлургиин комбинадай дэргэдэ доменно шэнэ пеэшэн баригдажа байна. Энэ пеэшэнэй ашаглалгада үгтэхэдэ, предприятиин коллектив шэрэм хайлуулан гаргалгаяа урдынхиhаа hураггүй ехээр дээшэлүүлхэ юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: мастер С. М. Ивановой бригада доменно шэнэ пеэшэнэй барилга дээрэ ажаллажа байна.

ТАСС-ай фото.

ШЭНЭ СЭСЭРЛИГ БИИ БОЛОХОНЬ

Манай районой комсомолшууд болон залуушуул гүрэл городтоо комсомолой 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ сэсэрлиг тарихын тула түрүүшын воскресниктэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

Залуушуул ехэ урма баяртайгаар хүдэлмэрилhэн байна.

В. РАДНАЕВ,
ВЛКСМ-эй Октябрьска райкомой секретарь.

ХҮБШЭ ТАЙГЫН БЭЛШЭЭРИ

Буряад ороной олохон ажахынууд зунай зүлгэ ногооной сагта адууhа малаа холын бэлшээринүүдтэ гаргадаг байна. Эдэ холын бэлшээринүүд далайн уhанай нюрууhаа 1400—2400 метр үндэртэ нэмжыдэг юм. Эндэ газарай хүрьhэнэй бүхэли зундаа орой 40—50 сантиметр гэдэдэг дээрэhээнь хододоо hэрюун, hоно батаганаан үсөөн байдаг. Иимэл дээрэhээнь эндэ адууhа мал ехэ таарижа бэлшэдэг.

Захааминай аймагта хүбшэ тайгын тон ехэ бэлшээри бии юм. Үрэжэл hайнтай бэлшээриин энэ газар аймагай баруун урда зүгтэ, Ехэ-Һэлэнгэ горхониие зубшан хабтайна.

Үбэлдөө эндэ тиимэ ехэ саhан ородоггүй. Үбэлынь ута. Эндэ эртэ, август hара соо саhан ородог байна. Хабартаа ехэ удаанаар дулаардаг. Апрель hарын hүүл багаар бэлшээри дээрэхи саhан хайлажа дууhашадаг. Зундаа эндэ хододоо hэрюун байдаг. Үдэртөө яhала халуун байhан аад, харин hүниндөө гансата хүйтэрдэг юм.

Хүбшын бэлшээридэ шииг нойтон ехэ элбэг. Энээн дээрэhээ дулаан боломсоорнь үбhэ ногоон нэгэн доро ехэ hайнаар ургажа захална. Май hарын хорёодоор эндэ ногоон бултайдаг. Адууhа малай иишэ ерэхэ багаар, июнь hарын эхеэр ногоон 8—10 сантиметр үндэр болоод байдаг. Август hарын тэн хахад багаар бэлшээриин үбhэ ногоон хагдаржа эхилнэ. Сентябрь hарын эхеэр эндэхи ногоон бүхыдөө хагдаршана. Хабар сагай үедэ бэлшээриин хагда галдахада ногоон хэдэн үдэрөөр түргэн бултайдаг юм. Хүбшын бэлшээридэ хоротой ногоон үгы.

Захааминай аймагай малшад хүбшын бэлшээри хэрэглэhээр үнинэй. Ехэ-Һэлэнгые зубшаад урдань малшадай байhан байрануудай үлэгдэлнүүд мүнөөшье болотор обёорогдоно. Нютагай аха заха үбгэжөөлнүүл энээн тухай хөөрэдэг.

Мүнөө үедэ Хүбшын урда захадахи эгээл hайн бэлшээри дээрэ адууhа мал манагдадаг байна. Хүбшэдэ хамта дээрээ бэлшээриин 30 мянган гектар газар бии юм. Эдэ бэлшээринүүд дээрэ зунай сагта «Дружба», «Коммунизмын зам» колхозуудай адууhа мал адуулагдана. «Дружба» колхозой мал Банха, Бага-Байса, Атхата, Хара-Хушуун гэhэн горходые зубшан, Монголой хилэ хүрэтэрхи 10300 гектар газар дээрэ бэлшэдэг. Энэ бэлшээриинь 6900 гектар намаглиг газар, 3400 гектарынь ойн талмайнууд юм. Харин «Коммунизмын зам» колхозой адууhа мал Хара-Хушуун, Хасуурта горхонуудые зубшан, 4500 гектар газар дээрэ бэлшэнэ. Энээнэйнь 2800 гектар намаглиг газар, нүгөөдэнь ой соо оршоно. Мүнөө Хүбшын оройдоо 15 100 гектар бэлшээри хэрэглэгдэнэ. Холын бэлшээри колхозуудай түб hууриhаа тиимэ холо бэшэ. Жэшээнь, «Дружба» колхозой Шара-Азарга гэжэ hууриhаа бэлшээри 30 километр холо, Дүтэлүүрhээ 50 километр холо юм.

Нёдондо Хүбшын холын бэлшээридэ хамта дээрээ 1577 хашараг, буруу, 1231 хонин, 608 адуун манагдаhан байна. Энээниие доро үгтэhэн таблицаhаа хаража болоно:

	„Дружба"			„Коммунизмын зам"		
	Тоо толгой	Гүүртэнүүдэй тоо	Нэгэ гүүртэдэхи мал	Тоо толгой	Гүүртэнүүдэй тоо	Нэгэ гүүртэдэхи мал
Эбэртэ бодо мал	1017	10	102	560	4	140
Хонин	1231	3	410	—	—	—
Адуун	308	1	308	300	1	300

Эдэ бүхы адууhа малые «Дружба» колхозhоо 31 хүн, «Коммунизмын зам» колхозhоо 12 хүн харууhалhан байна. Эбэртэ бодо малые Хүбшын бэлшээридэ июниин 1—5-hаа августын 20—30 болотор манажа болоно. Адуун hүрэг эндэ 95—105 үдэрэй туршада бэлшэдэг. Харин хонид июниин 20—25-hаа августын 20—30 болотор эндэ харууhалагдана.

Иишэ асарагдаhан эбэртэ бодо мал зунай үедэ сүүдхэдээ түс бүрэ 800—1000 грамм нэмэдэг. Адуун сүүдхэдээ дунда зэргээр 800 грамм, хонин 80—160 грамм нэмэнэ. Энээниие доро үгтэhэн таблицаhаа хаража болоно:

Малшадай нэрэ (тэрээндэ даалгагдаhан мал)	Он	Үдэр соо манагдаа	Тоо толгой	Толгой бүриин шэгнүүр нэмээ (кг)	Толгой бүриин шэгнүүр сүүдхэдээ нэмээ (грамм)
Любовников И. А. (эбэртэ бодо мал)	1965	105	154	154,47	955
Доржиев М. (эбэртэ бодо мал)	1966	95	114	84,18	777
	1965	115	129	151,97	1024
Цыремжитов Р. Р. (эбэртэ бодо мал)	1966	84	76	64	1003
Донаев Ж. (эбэртэ бодо мал)	1966	80	119	80,5	845
Жамсаранова Х. (хонин)	1966	59	513	49	162

Холын бэлшээри дээрэ мал дураараа бүхэли үдэртөө бэлшэнэ. Үглөөгүүр эртэ бэлшээридэ гараhан мал үдэшэ харанхы болоhон хойно байрадаа ерэдэг. Адууhа мал нэгэ газарта олоороо бэлшэдэггүй. Тэдэнэр бүлэг бүлэгөөрөө таhаржа бэлшэнэ. Малай бэлшээри дээрээ hайнаар таргалхын тулада сүүдхэдээ толгой бүридэнь 60—80 грамм дабhан гаргашалагдана.

Эндэхи малшад малайнгаа тоо толгойн, шэгнүүрэй хэмжээгээр салин хүлhэ абадаг юм. Малшад материальна талаараа хүсэд hайнаар урмашуулагданагүй. Энээниие «Дружба» колхозой малшадай салин хүлhэн дээрэ абажа харая. Эндэ малшанай хашараг, буруу бүхэнэйнгөө шэгнүүр нэгэ центнер нэмээхэдэ 5,27 түхэриг түлэгдэнэ. Дундаhаа дээ[...] байтаа hаань, центнер [...] түлөө малшадта 7 түхэр[...] тарган байгаа hаань—[...] туранхайшаг hаань, орой 3 [...] түлэгдэнэ. Жэшээнь, И. [...]ников урзанда hамгантай[...] хашараг, буруунуудые бү[...] даа харууhалhанайнгаа т[...] та дээрээ 520 түхэриг а[...] хэдэ Цыремжитовэй [...] түхэриг салин хүлhэ аба[...]на. Хонишон Жамсара[...] тээе хүдэлжэ. 392 түх[...] хүлhэ олоо. Малшад [...] 80—90 түхэригhөө ехэ[...] хүлhэ абана. Энэмнай [...] гээшэ ааб даа.

Теэд эдэ хоёр ажахы[...] бэлшээридэ малаа [...] хэр ехэ олзо абан[...] «Дружба» колхоз нёдо[...] хашараг, буруунуудые [...] шээhэнэйнгээ ашаар [...] шэгнүүр 692 центнер[...] hэн байна. Ажахы це[...] хаяа 97,20 түхэригээр [...] жа, гансал малай мяха[...] түхэриг олоо. Колхоз х[...] энэ жэл 89198 түхэри[...] hан болоно. Мүн «Ком[...] зам» колхоз 46633 тү[...] олоо.

Эндэ тиимэ ехэ гарга[...] даагүй. Нэмэлтэ центне[...] рэй түлөө орой 6 түхэри[...] лагдаhан байна.

Хүбшын бэлшээри[...] ган гектар газарые зүб[...] лээ hаа, 5 мянган хони, [...] адуу, 8 мянган эбэртэ [...] зунай сагта бэлшээ[...]

Эндэхи ажахынууд [...] бололые хүсэндэнь ху[...] энэ холын бэлшээри[...] 400 центнер хониной, [...] нер малай, 1600 центне[...] мяха нэмэжэ абадаг боло[...]

Холын бэлшээридэ зу[...] даг малшад байра бай[...] лаар ехэ муугаар ханга[...] нэр оёор, үhээ, сонхогү[...] соо байрлана. Эдэ гэрну[...] модон оронhоо бэшэ ю[...] хагүй. Үдэшын сагт[...] тээ зула дэн носоо[...] журналнууд, номууд [...] асарагдадаггүй. Радио[...] үгы. Эндэ ерэhэн ма[...] зундаа «нюдэ балай, ш[...] юм шанги байдаг. Нүү[...] даа наймаан, бани [...] Ажахынуудай хүтэлбэр[...] лын бэлшээридэ ерэдэ[...] Хүбшын бэлшээридэ х[...] тиимэ бэрхэтэй бэшэ. [...] тэргээршье, автома[...] ябаха харгынууд гарга[...]

Хүбшын бэлшээри[...] хэрэглэхын тула нама[...] сабшалан бии болгохо [...] жэ hанагдана. Малшад[...] дээрэ хайша хайшаа [...] жэн метр гэрнүүдые [...] лоно. Эдэ гэрнүүд[...] оёортой, үhээтэй. со[...] байха зэргэтэй. Иим[...] орон, стол, стул, пеэшэ[...] таарамжатай. Ажахын[...] лаа хубсаhа хунараар, [...] емник, библиотекэ бол[...] аптечкэнүүдээр хангаба[...] гашануудаа хэды дахин [...] байна.

Холын бэлшээри hай[...] хэрэгтэ арбаад жэлэй тү[...] бан колхоз хамта дээр[...] түхэриг гаргаха болон[...] малшадай 30 гэрэй, гү[...] ниин, бэлшээри hайжа[...] харгы заhабарилгын бү[...] мэриинүүдэй үнэ сэн о[...] хай. Захааминай аймаг[...] колхоз эдэ бүхы хүдэл[...] арбан жэл соо гүрэнэй [...] жагүйгөөр хэжэ шадаха [...]

О. БИЛЬТ[...]
Буряадай газар эсхэ[...] экспедициин ах[...]

МАНАЙ ГОРОДОЙ, РАЙОНОЙ, ТОСХОНОЙ ЕРЭЭДҮЙ

Хаа хаанагүй районой эсхэмжэлгын түсэбүүд болон проектнүүд ерээдүйн үндэhэ hуури болгогдон абтадаг. Тэдэниие зохёолгын эрдэм ухаанай замые Москвада мэргэжэлтэдэй ажахынуудай хоорондын зүблөөн хэлсээ. Зүблөөн хадаа энэ талаар гайхамшагта совет эрдэмтэ Д. Н. Богорадай дурадхалда зорюулагданхай.

Мэргэжэлтэдэй энэ уулзалга дээрэ харагдаhан гол асуудалнууд тухай хөөрэхэмнай.

СССР хадаа шэнэ барилгануудай орон мүн. Һүүлэй арбан жэлнүүдтэ манайда дунда зэргээр жэл соо 20 гаран городууд, 50 hуурин газарнууд бии болоо. Орон дотор гэр байрын-гражданска барилга илангаяа түргэнөөр хүгжэнэ. Арадай ажахыда оруулагдаhан бүхы капитальна гаргашануудай 35 үлүүтэй процентнь энэ хэрэгтэ зорюулагдана.

Манай ерээдүйн гол шугам КПСС-эй Программаар тодорхойлогдонхой. Коммунизм үргэн далайсатайгаар байгуулхын тула нийтын ажал алмахаар, районуудые тааруулан хүгжөөмөөр, тэдэнэй ажахынуудые мэргэжүүлмээр, томо городуудта арад зоной тон олоороо суурьшалгые болюулмаар, город деревни хоёрой хоорондохи онсо илгаае зайсуулгада, ороной экономическа хүгжэлтын хэмжээе саашадань адлидхалтада түлалмаар байха аргатайгаар промышленностиие хубаарилан табиха хэрэгтэй гэжэ Программа соо хэлэгдэнэ.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдэй хубаарилые город барилгатай, газарай байгаалиин-экономическа илгаае тэрэнэй ажалай арга боломжотой яажа холбохоб? Промышленность хүдөө ажахы хоёрые яажа тааруулан байгуулхаб, тиин арад зондо зохид hайн байдал хайшан гэжэ бии болгохоб? Зохёон байгуулгын программатай тааруулан манай ажабайдал hайжаруулха уряалтай шэнжэлгэнэд болон проектировщигуудай урда иимэ олон асуудалнууд табигдана.

Эдэ асуудалнуудта харюу бэлдэхэ хэрэгые город байгуулгын, ажабайдалай-гражданска барилгын проектнэ институдууд дотор хэдэ мянган мэргэжэлтэд бэлдэрнэ. Тэдэнэрэй абаhан эрдэм ухаанай шиидхэбэринүүд районой түсэблэлгын проектнүүд болон түсэбүүд дотор бэелүүлэгдэхэ.

«Районой түсэблэлгэ» гэжэ юун бэ? Районой түсэблэлгын асуудалнуудые шэнжэлгэдэ 30 жэл зорюулhан географиин эрдэмэй доктор Д. Н. Богорад бүхы талын сэгнэлтэ эгээн түрүүлэн үтэhэн байха юм.

Эрдэмтэ тэрэниие «районой конструктивна, шэнэдхэн байгуулдаг экономическа географи» гэжэ нэрлээ. Энэнь газар дайдын үйлэдбэриин, барилгын, бүхы эмхидхэлэй хүгжэлтын, хубаарилан табилтын асуудалнуудые хамтаруулан шиидхэлтые хараална.

Районой түсэблэлгэ арадай ажахын түсэбые хүгжөөнэ, тодорхой болгоно, инженерно-барилгын проект зохёолгын эхин үе мүн болоно.

Энэ талаар манай орон дотор ехэ хүдэлмэри хэгдэнхэй гэжэ Москвагай зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ. 17 республиканска, 130 областной (хизаарай) проектнэ институд, городой 24 проектнэ организацинууд болон элдэб мэргэжэлэй хүнүүдэй ехэхэн арми энэ хүдэлмэри хэнэ.

Томо экономическа районуудай, областьнуудай, промышленна түб газарнуудай, хүдөө ажахын захиргаанай районуудай хэдэн арбан түсэблэлгэнүүд зохёогдонхой. Москвагай генеральна түсэбэй болон Ленинградай генеральна түсэбэй технико-экономическа үндэhэ hуури табиха тушаа олон жэлэй ажал амжалтатайгаар дүүргэгдэнхэй. Эдэ үндэhэ hууринууд СССР-эй Министрнүүдэй Соведээр баталагданхай. Манай ороной 621 городой генеральна түсэбүүд 1963—1965 онуудта табигдаhан. Тэдэнэй тоодо союзна республикануудай олонхи ниислэлнүүд, олохон областной (хизаарай) центрнүүд оролсоно. Куйбышевай, Одессын, Челябинскын болон бусад городуудай түсэбүүд өөрынгөө хизаарые hайн мэдэдэг нютагай мэргэжэлтэдээр дүүргэгдэhэниинь hайн байна.

Украинада, Молдавида, Литвада болон бусад зарим республиканууд дотор районой түсэблэлгые гансал промышленна газарнууд бэшэ, мүн хүдөөгэй бүхы захиргаанай районууд хэнэ. Газар нютагуудай экономическа арга боломжонуудые hалбари болгон шэнжэлгэ, социологическа шэнжэлтэнүүд үргэнөөр ябуулагдана.

Тусхайлбал, шэнэ промышленна район — Мангышлак гэжэ хахад арал дээрэ мэргэжэлтэдээр шэнжэлэн үзэгдэнэ. Түбэй, Поволжиин болон Донецко-Приднепровско экономическа районуудай хүгжэлтэдэ байдаг ехэ юумэнүүд эрдэм шэнжэлгээр элирүүлэгдээ. Эндэ бии болгогдоhон дүй дүршэлдэ түшэглэн, мэргэжэлтэд ороной бусад экономическа районуудые тиимэрхүүгээр шэнжэлхэ гэжэ харагдана.

Профессиональна удхатай эрдэм ухаанай асуудалнууд районой түсэблэлгөөр Москвада болоhон зүблөөн дээрэ хаража үзэгдөө. Зүбшэн хэлсэгдэhэн олохон асуудалнуудынь бүгэдэ нийтын удха шанартай. Жэшээлхэдэ, совет городуудай хүгжэлтын удха шанжа ямар бэ? Тон томо городуудай ургалтые хизаарлаха, томо городуудай ургалтые удааруулха тэжэ hанашаагданхай, тиихэтэй хамта тэдэнтэй зэргэлэн хүгжэдэг городуудай ургалтые түргэдхэхэ гэжэ хэлэгдэнэ.

Бишыхан, дунда зэргын городуудые диилэнхидэ хүгжөөхэ, городой шэнжэтэй hуурин газарнуудые томодхохо гэжэ хараалагдана.

Украинын республикада хэгдэhэн шэнжэлгэнүүд ойрын зорилгонуудые тодорхойлхо арга проектировщигуудта олгоо. Саашадаа районой центрнүүд шухала удха шанартай гэжэ мэргэжэлтэд тоолоно. Мүнөө үйлэдбэриин тогтодог, соёл болбосоролой болон бусад эмхи зургаануудай бии болодог hуурин газарнууд саашадаа хүгжэхэ байна. Колхозууд, совхозуудай түбэй буусануудай бии болоhон жиирэй hуурин газарнууд тэрэшэлэн хүгжэхэ юм. Һуурин газар хадаа үйлэдбэриин үндэhэ hууригүйгөөр саашадаа байжа болохогүй.

Зүгөөр проектировщигууд лесничествын, харуулай хэдэн хүнүүдэй байдаг олохон hуурин газарнуудай байдаг ушарые хараада абана. Тиимэhээ мэргэжэлтэдэй зорилго юуб гэхэдэ, тэндэ байдаг хүнүүдтэ тааража түсэблэлгэ эмхидхэхэ ябадал болоно.

* * *

Районой эсхэмжэлгын эрдэм ухаанай үндэhэ hууряар болоhон Москвагай зүблөөндэ СССР-эй Госпланай, РСФСР-эй Госпланай түлөөлэгшэнэр, Москвагай, Ленинградай, Киевэй, Минскын, Харьковай, Эрхүүгэй эрдэм ухаанай, проектын институдуудай хүдэлмэрилэгшэд, мүн тэрэшэлэн географууд, экономистнууд болон бусад мэргэжэлтэд хабаадалсаа. Зүблөөн хадаа районой эсхэмжэлгые hайжаруулгада, тэрэнэй эрдэм ухаанай үндэhэ hуури гүнзэгы болгохо хэрэгтэ зорюулагдаhан шиидхэбэри батална абаа.

К. БЕЛОВ, Д. СМИРНОВ.
(ТАСС)



ҺОНИРХОЛТОЙ УУЛЗАЛГА

Нэгэ иимэ ушартай тохёолдогдобо. Анханда сэрэгшэд ябаһан хоёр хүнэй ажал хэрэг тухайдаа хөөрэлдэхэдэнь байлсааб.

— Хүлөө хаана гэмтээ һэмтэ, — гэжэ нэгэ сэрэгшэнь нүгөөдэдөө хандаба.

— Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда, — гээд тэрэ хүниинь харюусаба.

— Хаана, ямар фронтдо дайлалдаа һэмтэ?

— Ленинградска фронтын 54-дэхи Волховско армида ябагдаа һэн лэ даа, — гээд хүл муутай хүниинь генералай урдаһаа хараба.

— Эй, минии армида ябаа хүн ха юмши. Ямар һонёор хүнүүд уулзадаг юм гээшэб? — гэлдээд, саашань...

Манай республикада айлшаар ерэһэн сэрэгэй элитэ ажал ябуулагша, мүнөө амаралтада гараһан генерал-лейтенант Александр Васильевич Сухомлин «Знание» бүлгэмэй республиканска организациин харюусалгата секретарь М. И. Сергеев хоёр иигэжэ уулзаба.

Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй 50 жэлэй ой гэһэн дурасхаалта медаль нүхэр Сергеевтэ энэ генерал барюулба.

А. В. Сухомлин «Знание» гэжэ бүхэсоюзна бүлгэмэй сэрэгэй эрдэм дэлгэрүүлхэ научно-методическа Соведэй түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлжэ байдаг.

Арад зоной дунда сэрэгэй эрдэм дэлгэрүүлхэ талаар нүхэр Сухомлин ехэ ажал ябуулга эрхилнэ. Сэрэгэй темээр лекци уншадаг юм. Лекторнуудтай семинар үнгэргөө, мүн хото, хүдөөгөөр лекцинүүдые уншаа.

Городой промышленна предприятинуудаар — авиационно заводой, ЛВРЗ-гэй, мяха-консервын комбинадай цехүүд, участогуудта, дээдэ һургуулинуудай, техникумүүдэй студентнэрэй үмэнэ нүхэр Сухомлин лекцинүүдые уншаһан байна. Мүн Ивалгада, Кабанскын аймагаар ябажа лекци уншаба.

Лекцинүүдэйнь темэ: В. И. Ленин, сэрэгэй эрдэм ухаан, сэрэгэй хэрэгтэ үндэһэн хубилалта хэһэн мүнөөнэй үе сагай революци тухай, ракетно-ядерна дайн ба политика гэхэ мэтэнүүд болоно.

Һаһан соогоо Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ алба хэһэн Александр Васильевич ехэ дуратайгаар Буряад орон ерэһэниинь ойлгосотой. Юундэб гэхэдэ, граждан дайнай жэлнүүдтэ Байгал шадар болоһон дайн байлдаануудта эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан байгаа. Прибайкальска фронтын сэрэгшэдтэ мүнхэ дурасхаал болгон Каменскда табигдаһан хүшөө-памятник нээлгэндэ байлсаа. Энэ тосхоной ажалшадтай, комсомолой эдэбхитэдтэй, дунда һургуулиин багшанар, һурагшадтай уулзаһан, хөөрэлдэһэн байна.

Ф. МАЛАКШИНОВА.

Комсомол басаган Тамара Хаустова Улаан-Үдын мяханай комбинадта хүдэлжэ эхилһээр үнинэй бэшэ юм. Тиибэшье һаа, энээхэн болзор соо нүхэр Хаустова нилээд дүй дуршэлтэй хүдэлмэришэн боложо шадаа. Мүнөө нугаһа үүсэлдэг цехтэ хүдэлнэ. Тэрэ ажалдаа тон бэрхэ, шумууһан болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комсомол басаган Тамара Хаустова ажал дээрэ.

Н. ЕФИМОВЭЙ фото.

ОЧЕРК

ЗОРИГ

(Юрын хүнэй ажабайдалһаа)

ЦЫДЕН-ЕШИ орон дээгүүрээ хүльбэрнэ. Алишье тээшээ хараад хэбтэхэдэнь, гарайнь үбшэн адли. Яаха аргагүйгөөр һэаараа яншаран үбдэнэ.

Түрүүшээр бараг һэн. Харин мүнөө операциин үнгэржэ, хоёр, гурбан час болоһоной һүүлдэ үбшэниинь гайтайхан болобо. Цыден-Еши бодоодшье һууна. Больницын ехэ сонхонууд тээшэ хараад абана. Газаа шэб харанхы. Намарай дуулим һүни. Палата соошье бүрэнхы.

Хоёр һаншагаарнь хүлһэн гоожоно, гоожоно. Ядахадаа мухар гараа баряад, оронойнгоо самхаг түшөөд хэбтэнэ. Һүниин ута сээшэнь. Али үдэр болохые хүлеэжэ ядахада тиимэ юм гү? Юрэдөө жэл шэнги ута. Медсестра басаган үе-үе болоод лэ орожо ерэнэ. «Ямар байнаш?» гэжэ асуугаад ошоно.

«Ямар байхабши даа. Үрөөһэн гартай болошоод һуухада ямар байлтайб» гэжэ һанаад, Цыден-Еши шүдэеэ зууна. Гэмшээдшье яахабши. Үнгэрһэн юумэн үнгэрөө. Һөөргөө гартай болохоёо байнагүйш. Харин хүнһөө дутуу шэнги хүн хэбэртэй ябахада яаһан гомдолтойб. Үнөөхи трактортаашье һуужа шадахаяа болёоб. Һурэгһөө таһарһан унаган мэтэ болооб.

Иигэжэ һанажа хэбтэхэдэнь, элдэб бодолнууд тэрэнэй досоо ороно. Бага, эдир наһанайнь үдэрнүүд нюдэндэнь харагдахадал гэнэ. Бүтэн баруун гараараа жолоодоһон түрүүшын тракторай хүндэлдэшэһэн мөөрнүүд, «СК-10» гэһэн түхэлэй самоходно косилкын табан ута хюрөөнүүд, «ДТ-54» тракторай шэб шэнэхэн гэнжэнүүд Цыден-Ешиин урда дахиваа харагдана.

1.

1949 ОНОЙ хабар һэн. Һаяхан тракторист боложо, дарагар үнэмшэлгэ абаһан Цыден-Еши Батоцыреновтэ «СХТЗ» түхэлэй трактор даалгагдаба.

...Хабарай тарилга түлэг дундаа. Шэнэ загуун татаһан Цыден-Еши хүбүүн трактораа тоһоложо дүүргээд, һүниин хахалалгада гараха гэжэ байба. Тиихэ үедэ ДТ, МТЗ гэхэ мэтын түхэлэй тракторнууд үгы һэн. Керосинаар ябадаг СХТЗ, АТЗ-нүүд лэ Бургаастайн хүрьһэ урбуулан ябаха.

Цыден-Еши үдэшын наран тээшэ ёлогод гэжэ хараһанайнгаа һүүлээр, прицепщик хүбүүгээ дуудажа асарба:

— Харанхы һүни болохопь хаш. Түмэр хүнэг соо гал түлөөхэеэ бэлдэхэш. Бураздааем гэрэлтүүлжэ үгэхэш.

Үнэхөөрөөшье аяар 1930 гарһан онуудта бүтээгдэһэн СХТЗ тракторнуудта гэрэл үгы бэлэй. Тиибэшье эдэ булад хүлэгүүд бата бэхи, эбдэрхые мэдэхэгүй шэрхил «морид» һэн.

Цыден-Еши хэды дахин тойробо. Үлзытэ хадын саагуур улаан наран хоргодожо, боро хараанай нэлэнхы хүшэгэ Сагаан жалгые хушаба. Тракторай хойноһоо бураздаагай ута гэзэгэ һуунаттан зурьяна.

Гэнтэ булад хүлэг хажуу тээшээ годиржо эхилбэ. Гайхаһан Цыден-Еши руляа мушхаба. Үгы даа. Алдуурһан сар мэтэ хадууржал ябана. Гүлмэр тракторист руляа мушхана, мушхана. Шортоо. СХТЗ трактор бураздааһаа гараад, хахалһан газар дээгүүр зуралзаба. Яажашье ядаһан жолоошон бодожо ерээд, хойто мөөр дээрэхи түмэр далиһаа үрөөһэн хүлөөрөө түлгалаад, мушхажал мэдэнэ. Түмэр сахариг барюулһа хүбүүнэй баруун гар орошоо гэхээр. Айхабтар шангаар адхашанхай.

Тракторай урдахи хоёр мөөр хүндэлдэшэнхэй. Элһэтэй газарта иигэжэ буридаг юм гэжэ Цыден-Еши дуулаһан байгаа. Теэд мүнөө аргагүй даа. Бурижа һалаха юм бэшэ.

Прицепщик хүбүүгээ Цыден-Еши дуудаба. Хоюулан мушхаба, мушхаба. Арай шамай гэжэ бураздаадань трактораа дахин оруулба. Тииһээр байтараа, баһа бурибa.

Тэрэ һүниие Цыден-Еши мартахагүй ёһотой. Үглөөгүүр болоходо, хоёр гарынь дала мүрөөрөө хүшэшэнхэй байба.

Прицепщик хүбүүн бригадиртай уулзахадаа, үнгэрһэн һүниин ушар тухай хөөрэбэ. Наһажаал механизатор урдаһаань гайхангаар хараад зогсобо:

— Угайдһаа нормоёо дүүргээ гүт даа?

— Дүүргээ даа. Энэ Цыден-Ешиингшни нэтэрүү гээшэнь олиггүй. Зүрхэтэйл шүдхэр байна...

2.

ТЭРЭ ГЭҺЭН сагһаа хойшо хоёр жэл үнгэрбэ. «СК-10» түхэлэй самоходно косилканууд 1951 оной хабар Хэжэнгын МТС-тэ асарагдаба. Үбһэ сабшадаг энэ шэнэ косилкануудта шадамар бэрхэ хүнүүдые һуулгаха хэрэг гараа һэн. Иимэ ехэ найдабарида хүртэгшэдэй дунда Цыден-Еши Батоцыренов оролсобо.

1951 оной үбһэ хуряалга. Цыден-Еши хүбүүн сабшалгада гараа һэн...

Тэрэнэй хэр һайн хүдэлһөө, оролдоһон тухай олые шашаһанай хэрэггүй. Туһалагша Даша Дугаровтаяа эбтэйгээр, ами нэгэн ажаллаа.

1952 оной зун. Хяагтын МТС-эй самоходно сенокосилкын машинист Г. В. Паньковой республикын механизаторнуудта хандаһан нээмэл бэшэг «Буряад үнэн» газетэдэ толилогдобо. Нүхэр Паньков хадаа үбһэ хуряалгын үедэ 2000 гектар газарай ногоо сабшажа, ехэ горючи алмахаб гэжэ уялга абаһан байба.

...Цыден-Еши энэ бэшэгые уншаа һэн.

Хэды хоноһон хойно Хэжэнгын МТС-һээ хүн ерэбэ. Колхозой механизаторнуудай суглаан дээрэ тэрэ үгэ хэлэхэдээ, Г. В. Паньковой уряа тухай мартабагүй...

Тэрэнэйл һүүлээр Цыден-Еши шиидэбэ. Бодоод үзэхэдэнь, хоёр мянган гектар сабшалан тиимэшье ехэ бэшээр һанагдаба. Үнгэрэгшэ жэлдэ 1972 гектар газарай ногоо сабшажа, 405 килограмм горючи алмаа бэлэй. Гансашье Хэжэнгэдэ бэшэ, харин республика соошье иимэ дүн түйлаһан машинист-косилкашан үсөөн һэн. Энэ Паньковтой мүрысөөд үзэхэдэ ямар юм? Хүн зориһондоо. Түршахал болоо.

1952 оной июль һарын эхеэр Цыден-Еши Батоцыреновэй бэшэг «Буряад үнэн» газетэдэ толилогдобо. Хяагтын машинист-косилкашан Г. В. Паньковой уряае дэмжэһэн, үбһэ хуряалгын үедэ 2000 гектар сабшаха байһан тухайгаа Хэжэнгын механизатор тэрэ бэшэг соогоо дэлгэрэнгыгээр бэшээ һэн.

Юумэн бүхэндэ зориг хэрэгтэй.

Энэ уряае дэмжэн абаһан Батоцыренов хэлэһэн үгэдөө хүрөө бэлэй. Намар боложо, набша намаагай шарлаһан хойно тэрэнэй агрегадай сабшаһан талмай хэмжэжэ, дүнлэжэ үзэхэдэ, хоёр мянгаһаа холо үлүү гараад байгаа юм. Иигэжэл зоригтой ябаһандаа Цыден-Еши илажа гараа!

3.

ГЭНТЫН АЮУЛ БОЛОШОО... Кукуруза хуряалга түлэг дундаа ябажа байгаа. Тэндэ сүлөөгүй ажал хэжэ байһан Цыден-Ешиин дээрэһээ хүндэ түмэр унажа, баруун гарыень даражархиба...

Түргэн туһаламжа... Больница... Дүй дүршэлөөр баян, бэрхэ хирург гэмтэһэн гарыень хаража үзөөд тархяа һэжэрбэ. Яахыншье аргагүй.

...Цыден-Ешиин хоёр һаншагаар хүлһэн гоожоно. Үрөөһэн гартай болошоһондоо досоогоо уйлаа, гомдоошье ааб даа. Зүгөөр хуушан ажалаа хаяхагүй тухай тэрэ ходол бодожо һуудаг һэн.

...Цыден-Ешиие хүн дүтэ хүргэбэгүй. Хүнгэн ажал дурадхаһан хүтэлбэрилэгшэдшье бии һэн. Теэд хүбүүн өөрынхеэрээл. Трактор, машинаһаа холодохогүйб гэжэ үгөө үгэнхэй.

...Һүүлэй һүүлдэ Цыден-Ешиие механигаар томилбо. Тиигээд бригадирай орлогшо болобо. Богонёор хэлэхэдэ, машина техникээ жолоодоһон зандаа. Протез хүүлэһэн гартайшье һаа, хэнһээшье дутуугүйгөөр юумэ дархалдаг, заһадаг механизаторые нютагайхидынь ехэл хүндэлдэг юм. Зүрхэтэйл хүнэй абари зан үсэдэшэг байдаг гээд хэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье зүбтэй ха.

4.

1968 оной хабар. Хэжэнгын совхозой механизаторнууд эртынгээ тарилга хэжэ сүлөөгүй. Дэлюун тала, нуга, ташалангаар тракторай дүүн үдэр һүнигүй наярһаар.

Нэгэдэхи отделениин тракторно-тараан ажалай бригадын бригадир Цыден-Еши Батоцыренов тэряалан дээгүүр мотоциклаар гүйлгэнэ. «ДТ-75» түхэлэй трактораар сеялкануудые шэрэжэ ябаһан Дмитрий Нимбуевта ерэнэ. Тоһон, тооһонһоо хаб хара нюуртай болошоһон тракторист кабина сооһоо бултайна. Нюдэн шүдэн хоёройнь сагаан эли.

— Зай, Дмитрий, мүнөөдэртөө дүүһаха гүш? — гэжэ Цыден-Еши асууна.

— Дууһаха, дууһаха.

— Би Доржо, Цыренбалнуудай трактор заһалсахаяа ошохом. Шангалжа үзэ, — гээд, Цыден-Еши мотоциклдаа һууна.

...Нүхэр Батоцыреновэй хүтэлбэрилдэг бригада Хэжэнгынгээ совхоз соо түрүүлжэ, хабарай тарилгые хамагһаа урид дүүргэбэ. Тиигэжэ эдэнэр совхозой дирекци, парткомой зүгһөө мүнгэн шанда хүртэбэ.

...Түрүү хүнүүд нютагтам олон юм. Тэдэнэй нэгэн Цыден-Еши Батоцыренов хамтын хэрэгэй түлөө үнэн зүрхэнһөө оролдожо ябадаг. Иимэл зоригтой, зүрхэтэй хүнүүд нютагаа суурхуулдаг, алтан таряа тарижа, элбэг дэлбэгээр Эхэ орондоо тушаадаг юм байна гэжэ батаар этигэдэгби.

Г. ДАШАБЫЛОВ.

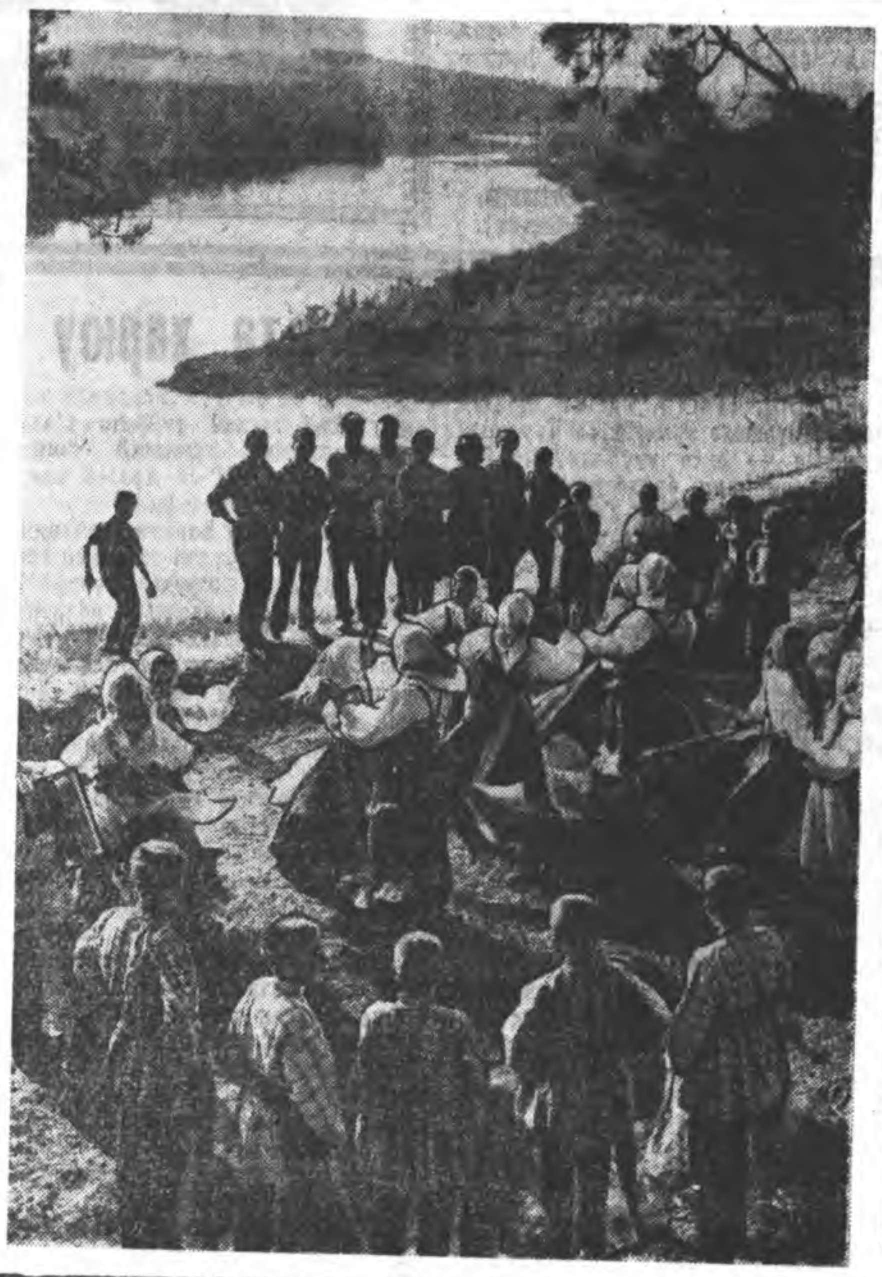
...РАН ДУУНУУД ЗЭДЭЛНЭ

...Эхэ орон дотор уран һайханай самодеятельность гээшэ тон һай... ...гданхай. Тиигээдшье суута артистнуудаймнай олониинь уран ... бүлгэмүүдһээ гараһан намтартай.

... область. Суджанска районой Плехово тосхоной уран һайханай ... артистнууд дууша, хатарша байһан үбгэ эсэгэнэрэйнгээ уг зан... ...лдаагүй. Москвада болоһон уран һайханай бүхэсоюзна харалгын ... Бүхэдэлхэйн залуушуулай фестивальда хабаадаһан энэ коллек... ...шье амжалтатай. Тэдэнэр хүдөө нютаг, поли дээгүүр ябажа, ... концерт, наада харуулна.

...Г ДЭЭРЭ: Плехово тосхоной дунда һургуулиин һурагшад хатар ... байна.

ТАСС-ай фото.



...УРЯАД ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

...ХАЛААХАЙ» ХАЙРАА

...жэнгын аймагай «Первомайский» совхозой главна ветврач ... Ильич Гаврилов гэгшэ хабарай хашанха үедэ ниитынгээ мал ... һайнаар харууһалха, үбшэ хамшаггүй байлгаха тушаа орол... ...харалаа табинагүй. «Хэрэг гараба» гээд Улаан-Үдэ хото, ...осхон руу гүйлгэдэг. Малай эмнэлгэдэ зорюулагдажа үгтэһэн ... өөрөө залгижархёод, һогтуу хүншүүтэй ябадаг гэһэн удхатай ...лэл «Буряад үнэн» газетын майн 5-най номерто «Халаахай» ... доро толилогдоһон юм.

...эн тушаа «Первомайский» совхозой парткомой секретариин ... О. Ендонов редакцида иигэжэ мэдээсэбэ:

...айгүйдөө годоороо» гэһэн гаршагтайгаар «Халаахайда» то... ...он шүүмжэлэл соо хэлэгдэһэн баримтануудай үнэн байһа... ...тодорбо.

...хозой главна ветврач Петр Ильич Гавриловай зэмэтэ, һамуу ... тухай парткомой заседани дээрэ хэлсэгдээд, совхозой захир... ...үгһөө тэрээндэ хатуу донгодолго һүүлгын һануулгатайгаар ...

Гоё һайхан тухай хөөрэлдөөн

НАҺААРАА ЗАЛУУ ЯБАХЫН ТУЛА

...олоороо баян, сэдьхэ... ...—дүрбэн тэгшэ совет ... хүмүүжүүлхын түлөө ...унис парти оролдохо... ...ойнгоо бэеэр элүүр, хү... ...түгэлдэр, сэбэр һайха... ...адаг болохыень хараа... Энээн тухай КПСС-эй ...дотор: «Дороһоо үдэжэ ... үетэниие бага наһан... ...э зүбөөр, бэеынь элүү... ...жүүлхэ хэрэг манай ...арха ёһотой гол асуу... ...эгэн», — гэжэ хэлэгдэ...

... үбдэхэ үбшэнгүй. ... хүн ниитэ зоной дунда ...аар харагдадаг бэ даа. ...ньшье сэбэр, алхада... ...мбай, зангыньшье зо... ...г. Иимэ хүн хажууда... ... туһалжашье шадаха, ... гүрэн түрэдөө хэрэг...

...бэетэй, сэбэр һайхан ...й байһайб гэжэ хүн ...эдэг, тэрэнэй түлөө ...Тиимэһээ яагаад тиимэ ...эй болохоб, үнэхөөр ...аама махабадтай бо... ...юу хэхэ ёһотойб гэжэ ... шухала. Тиимэ арга... ... Тэдэнэй эгээл шуха... ... тухай хөөрэхэ хүсэ...

...—бэеынгээ элүүрые ... болоно. Элүүр бэе... ... гээшэ хүдэлмэридөө... ...жалдаашье ехэ туһа... ... юм. Элүүр энхэ яба... ...тэрэ хүнэй имагтал ...олгоһоо дулдыдаха... ...рэнхы ажабайдалтаяа ...ой байдаг. Жэшээнь, буряадууд урдань: «Ехэ сула, элүүр бэетэй үбгэжөөл даа. Наһаараа юумээр ядаһан бэшэ ха даа зүбшье юм аабза», — гэжэ хэн нэгэн тухайгаа хэлсэдэг байгаа. Иимэ сэгнэлтэдэ тиихэдэ имагтал баяшуул, шадалтай зон хүртэдэг байһан юм. Харин мүнөө манай социалис ороной эрхэтэн бүхэн гансал өөрөө оролдоод байбал: «Одоол ёһоор һайнаар бэеэ абажа шадаһан хүн байна даа. Пенсидэ гарашаһан аад, үнөөхи зандаабшэбы даа» — гэлсүүлхэл ёһоороо гэлсүүлдэг. Иихэдээ энэ хүмнай социалис обществын олгоһон бүхы арга боломжонуудые бэедээ ашатай туһатайгаар дүүрэн хэрэглэжэ шадаһан байна ха юм. Иимэ арга боломжонууд капиталис обществодо үзэгдэдэггүй, үзэгдэхэ аргашьегүй. Нээрээ бодоодшье үзэхэдэ, капиталис гүрэн дотор тиимэл ха юм даа. Үгытэй хүн хододоо үлэн ябаха, үлэн ябаха бүреэ бэеынгээ элүүрые алдаха, наада захань үлэн хүн дорьбогүйгөөр, хододоо зүдэрүүгээр, шэг шарай муутайгаар харагдадаг. Үлэн бэедэ үбшэн халдахадаа түргэн.

Бидэ мүнөө гоё һайхан тухай хөөрэлдэжэ байхадаа эдэ бүгэдэ тухай дурдангүй гаража шадахагүй байнабди. Юундэб гэхэдэ, хүнэй гоё һайхан бэе гээшэ үнэхөөр гуа һайханай һүлдэ байдаг шуу. Уран зохёолшод, зураашад тэрээгээр дамжуулан, эгээл дээдэ шатын нангин гуа һайхан тухай хөөрэдэг юм. Хүнэй гоё һайхан бэеын дүрэ искусствын бүтээлэй жэшээ боложо шададаг тула хүнэй сэдьхэл бодолые хэзээ бүхэндэ татадаг байхань лабтай. «Зураг мэтэ һайхан бэетэй» байхын түлөө хүн бүхэн эрмэлзэдэг.

Гэхэтэй хамта, бидэнэй дээрэ хэлэжэ байгшаар, энэ эрмэлзэл мүлжэгшэ ангита обществодо бэелүүлэгдэхэ аргагүй юм. Энэ тэндэхи хүн зоной юрэнхы муу байдалые гэршэлнэ. Тэрэ ямар байдал бэ — жэшээнь, Америкэдэ?

«Эндэхи архи уудаг хүнүүдэй арбан хоёрой нэгэниинь алкоголик байдаг. Үгышье һаа, тиимэ хүнүүд уушханай ханяадаар үбдэгшэдһөө арба нэгэ дахин, рак үбшэндэ абтагшадһаа зургаа дахин олон байна», — гэжэ «Крисчен сенгури» гэдэг журнал соо бэшэгдэнэ. Америкын ехэ эрдэмтэн Джозеф Б. Фуре гэгшын хэлэһэнэй ёһоор, США-да арбан хүн бүхэнэй нэгэниинь элдэб янзын нервын үбшэндэ дайрагдаһан байдаг.

Эдэ бүгэдэ юун дээрэһээ болоноб гэхэдэ, буржуазна гүрэндэ аргалуулхань ехэ үнэтэй, мүн элдэб архи, тамхи, наркотигуудые олоор худалдажа, зоноо үбшэлүүлхэһээ гадна, баяшуулынь тэдэнээ хүндэ хүшэр ажалда үхэтэрнь зарана.

Манай гүрэндэ иимэ байдал үндэһөөрөө үгы болонхой. Совет засаг түрүүшынгээ үдэрнүүдһээ эхилжэ гол анхаралаа хүн зонойнгоо элүүрые сахиха хэрэгтэ хандуулһан байна. Ажалай гурим хэтэрүү бэшэ, хэдэн зуу мянгаад санатори, курорт болон амаралтын газарнууд, түлөөһэгүй арга, һайн шанартай эдеэ хоол, үмдэхэ хубсаһан, эрдэм шудалалга — бултa ажалша хүндэ зорюулагдаһан. Тиимэһээл манай гүрэнэй хүн зоной дунда зэргын наһан 1910 ондо гушан хоёр хүрэдэг байһан һаа, 1959 ондо жаран юһэ хүрэдэг болоо. Элдэб холерэ, чума, оспо, тиф гэхэ мэтэ халдабарита үбшэн һалаа, хумхаа, дифтери, уушханай ханяадан диилдээ, грипп үбшэниие усадхаха арга жэл бүри хэгдэнэ.

Иимэ болохолоор, манай гүрэндэ хүн зон бүри үхибүүн ябахаһаа эхилээд бэе һайнтайгаар түлжэнэ. Совет засагай 50 жэлэй туршада бага үхибүүн 3 наһатай болоторoо хаанта Россин үеын үхибүүдэйхинээ 15,5 см. үлүү томоор ургадаг болоо. Тэрэнэй сээжэ 4—6 см. ургэн болоо. Иигэжэ багаһаа һайнаар, зүбөөр түлжэһэн үхибүүн ехэ болоходоо бэе һайнтай хүн болоно ха юм. Мүнөө үеын хүбүүд, басагад урданайхиһаа 1—2 жэлээр урид түргэн бэеэ хүсэнэ. Нээрээшье хараад үзыт, мүнөөнэй залуушуул ямар томонууд, жэбжэгэр зохид бэетэйнүүд гээшэб. Тэдэниие харахадашье урматай зохид, һайхан гээшэнь. Энэ хадаа хүн зонойнгоо тухай манай Коммунис партиин, Совет правительствын саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргажа байдагайнь бодото гэршэ болоно.

Хэрбээ ажабайдалаймнай бүхы дээрээ муу, тулюур байгаа һаань, иимэ һайн дүнгүүд хаанаһаа түйлагдаха байгааб даа. Хүдэлхэдэ урматай, сэдьхэлдэ баяр түрүүлдэг ажал, һайн байра байдал, элбэг дэлбэг эдеэ хоол, бэедэ туһатай амаралта — эдэ бүгэдэ хүнэй бэеын элүүрые сахин хамгаалха хэрэгтэ зорюулагданхай бшуу. Тиимэһээ манай гүрэндэ хүн зоной элүүр энхын түлөө тэмсэл бүхы ажабайдалаа һайжаруулха хүдэлмэритэй нягта холбоотой. Хүнэй бэедэ хоротой агаар, гол мүрэнүүдые сэбэрлэхэ хүдэлмэри гүрэн түрын удха шанартай хэрэг гэжэ тоологдодог, үйлсэ гудамжануудаа, хото хорёо соохёо сэбэрлэхэдээ, элдэб хажар абьянуудые усадхахадаа бидэ хүнэй бэеын элүүрые хамгаалнабди.

Гэхэтэй хамта, һайхан байдал, һанаанда таарама байгаали, тойроод байһан зоной энэрхы зохид хандалга хүнэй сэдьхэлдэ урма зориг бадаруулдаг гэжэ хэндэмнайшье эли ааб даа. Тиимэһээ хүнэй урма хухалдаг, хүн зондо бүдүүлигээр хандадаг хүнүүдые манай олониитэ үзэн ядадаг, тэдэнтэй тэмсэдэг гээшэ. Тиимэ муу зантай хүн тойроод байгшадтаа муу юумэ хэнэб, тэдэнэй бэеын элүүртэ һаад ушаруулнаб гэжэ ойлгохогүйһөө гадна, өөрөө үбшэн болошодог. Заримдаа бидэ, больницын хүдэлмэрилэгшэдтэ: «Юрэдөө манай үйлсэдэ намайе ойлгохо хүн үгы, хараһан хүнтэй адаряаталда адаряаталдаһаар үргэһэгүй болошооб. Дуулгаха ёһотой газартань дуулгажа үгыт. Эмшье уухада туһалнагүйл даа!» — гэжэ гомдол хэлэдэг. Энэ юу харуулнаб гэхэдэ, тэрээхэн өөрынгөө коллективэй хүнүүдтэй таарадаггүй хүнэй бэеэ муудажа ябаһые гэршэлнэ. Тиимэһээ бэе һайнтай, элүүр ябахын тула гэр бүлэнэртэеэ, зон нүхэдтэеэ, суг хүдэлдэг хүнүүдтэеэ таараха гээшэ ехэ удхатай. Түбхын түрүүн хүн бүхэн бүгэдэ ниитые, ниитын гурим, олонхиной заншал хүндэлжэ, эдэ бүгэдэдэ өөрыгөө таарадаг болгожо һураха ёһотой. Иимэ хүнүүд зоной дунда хүндэтэй байдаг, һайханааршье харагдадаг; наада захадань, тиимэ хүнэй бэеньшье һайн ябаха ха юм даа.

Манай совет эрдэм наука хүнэй элүүрые хамгаалхын тула нилээд ехэ юумэ хэһэн, хэжэшье байдаг. Биологическа эрдэмэй элдэб һалбаринуудта һүүлэй үедэ айхабтар ехэ удха шанартай шэнжэлгэнүүд хэгдэжэ, шэнэ арганууд нээгдэжэ байгаа юм. Илангаяа зүрхэ һудаһанай элдэб үбшэ аргалха, элдэб халдабарита үбшэ усадхаха, рак үбшэ аргалдаг болохо талаар ехэ юумэн хэгдэнэ. Гэбэшье гансахан медицинэдэ найдаад, бэеэ хайша хэрэг абажа ябажа болохогүй. Бүри үхибүүн ябахаһаа, залууһаа өөртөө хайша хэрэгээр хандадаг байһан хүн наһатай болоходоо элдэб хамшагта дайрагдажа, зободог.

Юундэ эдэ бүгэдэ тухай хэлэнэбши гэхэдэ, сэбэр һайхан бэетэй, элүүр махабадтай болохын тула эндэ дурсагдаһанай ёһоор, хоёрдохи арга тухай хэлэхэеэ һананаб. Энэ физкультура болоно; үгышье һаа, хара ажал зүбөөр хэжэ, физкультура, спортоор бэеэ шэрхи болгоходо хүндэ ехэ туһатай.

Буржуазна социологууд болон физиологууд эрдэм наукын, машина техникын хүгжэхэ бүри хара ажал үгы боложо, хүнэй бэе хубилха юм гэжэ хэлэдэг. Юундэ тиигэнэб гэхэдэ, тэдэнэр мүлжэгшэ ангиие хамгаалан, капиталис обществодохи хүн ажал хоёрой хоорондохи зүришэлдөөе өөһэдынхеэрээ шиидхэхэеэ һанана бшуу. Тэдэнэр хара ажал хүнэй бэе хоёрой хоорондохи таһаршагүй холбооe буруушааха гэжэ оролдоно.

Мүнөө үеын хүсэтэ машинануудай дэргэдэ тулюур бэетэй, муу нервэтэй хүнүүд яагаад хүдэлхэб даа. Тэдэнэр удаан болонгүй эсэхэ, машинын хүсэнтэй тэнсэхэгүй ха юм. Тиимэһээнь лэ бэеэ шангадхаха, хүсэ шадал зангидаха шухала. Эдэ бүгэдые зүбөөр, бэедээ туһатайгаар хара ажал хэнгүй, физкультура ба спорт эрхилэнгүй түйлаха аргагүй юм. Жэшээнь, эрдэмтэд үдэр бүри ажал дээрээ хэдэг гимнастикын үрэ дүн тухай шэнжэлээд байхадаа, тэрэнэй уушха зүрхэндэ, нюдэнэй харасада, үе мүсэдэ, ухаан бодолдо тон ехэ туһатай байһыень тэмдэглэдэг. Энэ нэгэдэхеэр — ажалай бүтээсэдэ нүлөөлнэ, мүн бэедэ һайн байна ха юм. 50 наһа алхатараа саг үргэлжэ физкультура ба спорт эрхилһэн 375 хүнэй бэеые шалгажа байһанай дүн һаяхан толилогдоо. Тэдэнэр 50 наһан дээрээ ябабашье, гуша наһатайдаа ажалдаа түйладаг дүнгөө алданагүй гэжэ тэндэ бэшэгдэнэ. Гадна эдэ зон юрын хүнүүдһээ хоёр, гурба дахин үсөөн гриппээр болоод элдэб үбшөөр үбшэлһэн байна. Иимэ шэнжэлгэнүүд ганса манай гүрэндэ бэшэ, мүн бусад оронуудай эрдэмтэдээр саг үргэлжэ хэгдэжэ байдаг юм. Жэшээнь, Америкын элитэ ехэ кардиограф хара ажал бага хэдэг, физкультура ба спорт эрхилдэггүй хүнүүдэй дунда шэнжэлгэ хэһэн байна. Тиихэдээ эдэ хүнүүд хүдэлсэ багатай байһан дээрэһээ болоно 17—85 наһатайдаа зүрхэ муутай боложо эхилһэн байна гэжэ шэнжэлэгдээ, илангаяа тэдэнэй зүрхэнэй балсан муу шуһаяа газаашалуулжа бирахаяа болино гэжэ бэшэгдэнэ. Энэ хадуун абахаар баримта. Мүн баһа тэндэхи профессор Уольф гэгшын ажаглаһанай ёһоор, ухаан бодолой ажалтай зон юрын хүнүүдһээ 10 дахин оло атеросклероз үбшэндэ дайрагдадаг гэнэ. Тиимэһээ сэбэр агаарта удаан ябаха, хара ажал хэхэ, физкультура ба спорт эрхилхэ гээшэ ехэ удха шанартай.

Иигэжэ наһаяа ута болгохо, үтэлтэрөө ажал хэжэ шадаха, хүнгэн солбон, һонор элүүр ябаха гээшэ мүнөө үеын совет хүнүүдэй шэнжэ боложо байнхай.

Саг үргэлжэ гимнастика хэһэн, сэбэр агаарта удаан ябаһан, дуратай ажалаа хэһэн, зүб мүрөөр хоолоод, бэеэ һайнаар абажа ябаһан бүһэтэйшье, эхэнэршье хүн олоной дура буляадаг, тэдэнэй бэе һайханаар харагдадаг, хүгшэрдэггүй.

Наһаараа залуу бэетэй ябаха бүхы арга боломжо манай совет хүнүүдтэ дүүрэн бии. Тэрэниие зүбөөр, залхуурангүй ашаглаха хэрэгтэй.

Г. ГОМБОИН,
врач.

ҺОЛОНГОТО ҺАЙХАН БАЯР

Минскэ автозаводой инженер, ВЛКСМ-эй Хүндэлэлэй тэмдэгээр шагнагдаһан Геннадий Лепешкин тухай

Удэшэлэн хүнүүд ажалһаа гусажа ябахадаа үдэртөө хүдэлмэри хэжэ эсэлэнээ юрэдөө обёордоггүй. Теэд тэдэнэр 17—19 наһатай залуухан ябаһан дээрэһээ тиимэшье байжа магадгүй. Би элэнтэй сугтаа газаашаа гаража ябаха зуураа, тэдээн тээшэ ехэл һайшаалтайгаар харaад абанаб. Юундэб гэхэлэ, элэмнай автозаводойхид, Минскын автомобильна заводто хүдэлдэг хүнүүд ха юм.

Геннадий Лепешкин гэгшэ туршалгын цехэй комсомолой комитедэй секретарь. Тиимэ һэн тула залуушуул тухай ехэ анхарал табидаг хүн.

Лепешкин намда иигэжэ хэлээ һэн:

— Би энэ хүбүүе бүхы наһаараа мартахагүй хаб даа. Ходо аман соотоо гүнгэнэжэ, дуулажал ябалаг юм... Тиигээд урилдаа һорёондо ехэ дуратай хэбэртэй. Тиимэһээ энээндэ эхи татахын тулада хүдэлмэриингөө үедэ кран дээрээ һуугаад, цех соогуураа гүйлгэжэ ябаа һэн.

Би тэрээндэ иигэжэ хэлээб:

— Зай нүхэр, шалгарбаш даа. Монте-Карлода болохо урилдаанда ошохо һанаатай гүш? Тиигэбэл энэ кран дээрээ һуугаад лэ, сэхэ ошоходошни болохо. Тэрэгүй һаа, эндэ цех соогоо хосорходоо болохош. Оюун бэлигшни миин һалахань гээшэ.

Иигэжэ хэлэхэдэмни минии үгэнүүд тэрэнэй зүрхэ сэдьхэл дайрабагүй гэжэ ойлгобоб. Би хадаа тэрэнэй нимэ хайша-хамаагүй зангые болюулха гэһэн байгааб.

— Ёһото эрэ хүн болоош. Басага хүтэлөөд, кафе ошохо мүнгэгүй ха юмши. Мүртэй мүнгэшье олоногүйш. Тиигээд разрядтай болохо гэхэдээ шамда хашартай байна ха юм. Тиимэ байнгүй яаха һэм. Разрядтай болохын тулада шадажа хүдэлхэ хэрэгтэй бшуу.

Энэ хөөрэлдөөнэй үелэ тэрэнээ адаглан харан гэһээм даншье убайгүй байхаяа болиһон хэбэртэй.

— Би өөрөө оролдохол байгааб. Теэд мастернай яахадаа тумархана гээшэб?—гэжэ тэрэ хэлэбэ.

— Оролдохол байгааб гэжэ гү?

— Тиихэ ааб даа. Нэгэл юумэ үдэр бүри дабтана хаямбиб. Нимэ юумэн автомадташье хашартай болохо юм бэшэ гү?

— Мастертайшни хөөрэлдэхэбди. Энээн тухай найдахадаш болохо. Зүгөөр ши өөрөө мүртэйгөөр ажалладаг болыш. Ажалдаа ерэһэн нэрэтэй болоод, нюураа харуулаад лэ гаража ябашана ха юмши.

Заводто ерэһэн түрүүшынгээ үдэр «Тамарин» гэжэ хүнэй обог дуулаһан байгааб. Тиихэдэ коридор соо хэншьеб даа нэгэ хүн Лепешкиниие зогсоогоод:

— Тамариншни нормоёо 150 процентдэ хүргэбэ!—гэжэ хэлээ һэн.

Лепешкин баярлаһандаа миһэлзээд:

— Тиимэл байха ёһотой даа,—гэбэ.

Удаань намда иигэжэ хөөрэбэ:

— Тамарин һургуули дүүргэһэнэй һүүлээр манайда ерэхэдээ, түрүүшээр арга мүрөө оложо ядаад ябаһан юм. Тэрэ хүбүүн шадаал һаа түргэнөөр станок шудалжа, чертеж ойлгожо абаха, разрядаа дээшэлүүлхэ гэжэ хүсэһэн байгаа ааб даа. Теэд мастерынь тэрэниие тоожо үгөөгүй.

— Федор Иванович, иигэжэ болохогүй бшуу. Энэ хүбүүндэ ямар нэгэ һонирхолтой, орёо оньһон юумэ үгөөд үзэхэ хэрэгтэй гэжэ мастерта хэлэһэн байгаабди.

Тэрэмнай:

— Бидэ бултадаа иигээд лэ ургажа гараһан байхабди. Энэшни ямар тиимэ ондоохон хүн юм гү?—гэбэ.

Тамарин өөрынгөө үеын үшөө нэгэ хүбүүн—Воробьевтой хоюулан хоёрдохи разрядта гарахаар болоо һэн (токарьнуудта нэгэдэхи разряд гэжэ байдаггүй). Теэд мастерынь тэдэниие нэгэдэхи разрядтай болгохо гэһэн байба.

— Эдэшни юушье хэжэ шадахагүй ха юм. Би яагаад хоёрдохи разрядтай болгохо хүмбиб гэнэ.

— Тиигэбэл хүдэлмэришэдэй хажууда һурагшад болгоод, һүүлээрнь ёһо гуримаарнь разрядтай болгохые зууршалха хэрэгтэй.

Удаань эдэ хүбүүдые аршалжа абаха ушартай болоо һэмди. Тэдэндэ хоёрдохи разряд үгтөө. Һүүлээрнь Тамариниие ондоо мастерта эльгээһэн байгаа. Хүбүүн согтой солбон болобо.

— Зай хэр ябанабши?—гээд нэгэтэ уулзахадаа асуубаб.

— Тад ондоо бологдоо,—гэбэ.

— Манайхин хүдэлжэ олоһон мүнгөөэ дүүрэн абадаг зантай,—гэжэ Геннадий хэлэнэ.—Хэрбээ хүнэй үнэн зүрхэнһөө оролдоод ябаа юм һаань, тэрэнь эли харагдаха ха юм. Тэрэшни һүбэлгэн хурса хүбүүн юм. Һаяшаг бидэнэр заводой түүхэ домог тухай ном гаргахын тулада эрхим хүдэлмэришэдэй фото-зураг буулгаһан байгаабди. Һүүлээрнь цехэй начальник тэрэ зураг харахадаа: «Тамарин эндэ яагаад оролсохо болоо юм?»—гэбэ. Нээрээшье энэ хүн гурбадахи зэргэдэ һууjа байба. Яагаадшье оролсоһониинь мэдэхын аргагүй,—гээд Лепешкин энеэнэ.

Жаран дүрбэн онһоо хойшо цех соогоо иимэ гуримтай болоһон юм гэхэдэ: хүдэлмэришэдтэ мэргэжэл олгодог комиссиин составта цехэй комсомолой эмхиин түлөөлэгшэ оролсодог болонхой. Энэ харюусалгатай тушаалда Геннадий Лепешкиниие хүбүүд дэбжүүлһэн байгаа. Яахадаа тэрэниие шэлэһэн юм?

— Энэшни һайн сэдьхэлтэй хүн ха юм...

Заримдаа заводой хүтэлбэрилэгшэд ганса ажал хүдэлмэрөө хараад лэ, хүнүүдые обёоронгүй гарадаг байна. Тиимэһээ иимэ алдуу эндүү гаргахагүйн тулада үнэн шударгы, ухаамай бэрхэ хүн хэрэгтэй болоно. Эгээл энэ Лепешкин шэнги.

Тэрээндэ хүнүүд илангаяа дуратай, тэрээндэ ехээр этигэдэг, найдадаг гэжэ хэлсэнэ. Юундэб гэхэдэ, хүнэй зүрхэ сэдьхэл татадаг халуун абьяастай хүн гээшэ ааб даа.

Лепешкин өөрөө иигэжэ хэлэнэ:

— Үнинэй хүдэлжэ байһан бидэнэр хадаа эндэхи гурим байдалда даданхай байнабди. Тиихэдэ залуу хүн гээшэ ерэ ерэһээр лэ хуу бараниие мэдэжэ абаха гэжэ бододог байна ха юм. Тэрэшни ажабайдалайнгаа зол жаргалые эдлэхэ гэжэ хүсэнэ ааб даа. Тэрэнэй түлөө яаха байнаш? Теэд бидэнэр заримдаа эдээндэ зэмэрхэдэг зантайбди. Тиихэдээ урдань энээнһээ хүндэ хүшэр байдалтай байгдаа һэн,—гэнэбди. Мүнөө иимэ жаргалтай һайхан байдалтай болоошомнай ехэл һайн даа.

Залуушуулай дуулалдахые шагнадагби. Тиигээд тэдэнэй ухаансар бэрхэ байдагые, габшагай түргэнөөр ажаллахые харадагби. Баһа шэнэ янзын үмдэ һайшаадагайнь түлөө гү, али самбо шудалаагүй һаа, бираагүй хүн гээшэ гэжэ тоолодогойнь түлөө тэдээндэ юуп гэжэ зэмэрхээбши? Эдэнэй уян нугархай хургадынь электро-гитараар наадажа, ирагуу һайхан аялга татадаг шэнгеэр станогуудые мүн лэ тиимэ бэрхээр хүдэлгэжэ шадана ха юм. Эдир залуушуул ёһото гэгшын хүнүүд болохо юм гэжэ сохом этигэдэгби. Теэд тэдэндэ урдань ондоо байдалтай байгаабди гээд лэ яршагтай юумэ хэлэжэ хашараангүй, үнэхөөрөө һайнаар туһалха хэрэгтэй бшуу.

Гэхэ зуура гансал өөһэдөө маанадта заалгаад байна бэшэ, харин бидэнэршье залуушуулһаа яһала ехэ юумэ мэдэжэ абана гээшэбди. Дороһоо үдэжэ ябаһан хүнүүд бидэнэй урагшаа дабшаха хэрэгтэ мүн лэ туһа хүргэнэ.

...Лепешкин мэргэжэлэйнгээ талаар шэнжэлэгшэ инженер юм. Тэрэнэй хүдэлдэг газарынь гидротрансформатор болоно. Тэрэшни нэгэ жэгдээр ябажал байдаг ха юм даа. Эндэ ямар нэгэ элдэб ушарал болохогүй байха. Минии мордохо дээрэ Геннадий иигэжэ хэлээ бэлэй:

— Нам тухай юу бэшэхӭбта даа? Уһанда унаһан гү, али гал түймэртэ дайрагдаһан хүнүүдые абаржа шалгараа бэшэб... Манайда намһаа һурагтүй бэрхэ инженернүүд бии ха юм.

Лепешкин тухай мүнөө хэлэгдэһэн бүхы юумые шагнаад байхадаа, миил юрын хүн байна даа гэжэ хэлэхээр ааб даа. Юрын инженер, юрын комсомол, юрын хүн. Теэд тэрээндэ баһа нэгэ юрэ бусын шанар бии юм гэхэдэ: залуушуулые һурган хүмүүжүүлхэдээ бэлигтэй бэрхэ байна ха юм. Тиигээд миил, юрын хүбүүд тэрээндэ лаб этигэдэг, найдадаг болоно.

Үдэшэлэн город соогуур ябажа байхадаа Минск гээшэ залуушуулай хото юм гэжэ һанахаар байдаг гэжэ тэрэнэй хэлэһэн үгэ хүүрые би тоггойдоо бүхөөр хадууһан байгааб. Тэрэнь хүнэй сэдьхэл зүрхэ баясуулна. Тэндэ манай «МАЗ» машинануудай дүнгинэхэ абяан ходо дуулдажа байха хэбэртэй...

Эдэшни бэлэн болоһон бэеэрээ, заводой хашаа сооһоо гараад, аяар холын аян замда мордохоёо байна ха юм. Тиихэдээ ашаанай машина бүхэн улаан, ногоон, сэнхир хүхэ үнгэтэй байха ёһотой. Юуб гэхэдэ, бодоогоо баяр баясхалан гээшэмнай һолонгo татаһан мэтэ һайхан байха зэртээл. Тиигээд шэнээр бүтээгдэһэн «МАЗ» автомашинанууд ёһото баяр түрүүлхэ ёһото гэгшын илалта болохо юм.

Андрей БАТАШЕВ,
АПН-эй корреспондент.

УРАН ГАРТАЙ ХҮНҮҮД



Коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн, ажалшадай захилаар хубсаһа оёдог Улаан-Үдын 6-дахи ательегэй хүдэлмэрилэгшэд социалис мүрысөөндэ оролсон, габшагай ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Байгша оной түрүүшын квартал соо түрүү һуурида гараба. Ательегэй долоон бригадын дундаһаа Л. А. Николаева, С. Д. Дабаева, Е. Н. Мясникова гэгшэдэй бригаданууд ходо түрүүлнэ.

Ажалай бүтээсэ, оёгдоһон хубсаһанай шанар ехэнхидээ эсхэгшын ажалһаа дулдыдана. Эхэнэрнүүдэй хубсаһа эсхэдэг А. И. Ефимова, Н. Г. Цыбикова гэгшэд үни удаан саг соо эндэ хүдэлжэ, үндэр мэргэжэлтэй болонхой. Эдэнэр гоё һайханаар хубсаһа эсхэжэ шададаг тула, захил хэгшэдэй дунда ехэ хүндэтэй болонхой.

Комсомол басагад Галина Гибанова, Надежда Мельникова гэгшэд аха нүхэдһөө дутангүй хүдэлжэ, захигшадай зүгһөө мүн лэ магтаалда хүртэнэ. Эдэнэр үшөө техникумдэ заочноор һураха зорилго урдаа табинхай.

Ажалша зондо зохид һайн хубсаһа оёжо, баяр баясхалан асардаг согтой хүхюу ажалша басагад улам һайнаар ажаллажа, ехэ амжалтануудые туйлахаар эрмэлзэнэ. Тэдэнэй тоодо Елена Моголова, Ольга Ер[illegible], Зинаида Волкова гэгшэд [illegible]





Зураг дээрэ: 1) Плати [illegible] Надежда Цыбикова хуб[illegible] хигшадтайгаа хөөрэлд[illegible] 2. Плати оёдог цехэй [illegible] (баруун гарһаа) Людми[illegible] лаева мастер Галина Г[illegible] хоёр ажалдаа 3. Оёлш[illegible] Зинаида Волкова.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото[illegible]

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО ХИЛЫН ГААНАҺАА

Г. ХОЛЛОИ УРЯА

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Алуулһан сенатор Роберт Кеннедиин оронда (Нью-Йорк штадһаа) энэ штадай негр зоной түлөөлэгшые томилхыень Нью-Йорк штадай губернатор Н. Рокфеллерые США-гай Коммунис партиин генеральна секретарь Гэс Холл уряалаа. Конституциин ёһоор губернатор иимэ томилолго хэхэ эрхэтэй юм.

Сенадта Р. Кеннедиин эзэлжэ байһан һуурида үнэн зүб ябадал, сүлөө ба тэгшэ эрхэ хангаха зорилгоор Нью-Йорк штадай негр зоной түлөөлэгшэ орохо ёһотой гээд Г. Холлой мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Негр арадые дарлаха гуримда горитой сохилто үгэхөөр энэ «гайхамшагта алхамые» дэмжэхыень уряалан штадай хүн зондо Г. Холл хандаа.

Сагаан байшангай мэдээсэл

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Алуулһан президент Джон Кеннедиин ба сенатор Роберт Кеннедиин дүү сенатор Эдвард Кеннедие хамгаалха хэрэг нюуса албанай тусхай агентнүүдтэ даалгагдаа гээд Сагаан байшан июниин 11-дэ мэдээсээ.

Нью-Йоркдо арест хэгдэбэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Нью-Йоркын мэр Джон Линдсее хорлохо һэдэлгэ хэһэн 19 наһатай залуу хүниие Нью-Йоркын полици июниин 11-дэ баряа гээд мэдээсэгдэнэ.

Тусхай ёһолол дээрэ үгэ хэлэһэнэйнгээ һүүлээр мэрэй гаража ерэхые городой ратушын байшангай үүдэндэ арестовалагдагша хүтага бариад хүлеэжэ байгаа гээд телевизионно станцинууд мэдээсэнэ.

Полициин мэдээсэһэнэй ёһоор Нью-Йоркын мэртэ һүүлэй үедэ ходол заналта хэгдэдэг болонхой. Сенатор Роберт Кеннедиин алуулһанһаа хойшо Джон Линдсее нюуса албанай агентнүүд һайнаар харадаг болонхой.

Аюултаи бэлэдхэл

АММАН. (ТАСС). Иордан мүрэнэй баруун эрьедэ Израилиин сэрэгүүдэй олоор суглуулагдажа байһан тухай мэдээнүүдэй абтаһанай һүүлээр, Бейсан нугаһаа зөөжэ ерэһэн израилиинхидай бүлэнэрые Израилиин засагаархид гаргажа эхилээ.

Энэ районда Израилиин сэрэгүүд дайнай бэлэдхэл хэнэ. Израилиин тала Бейсан нуга шадар 35 мянга шахуу солдадые, олон тоото сэрэгэй техникэ болон һомо хэрэгсэлнүүдые асараа гээд мэдээсэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ Иорданитай буудалдаа зогсооһон хилэ дээрэ израиль сэрэгэйхидэй шэнэ харата ааша гаргаха бэлэдхэл хэжэ байһые лабаар гэршэлжэ үгэнэ.

Алдарта ой

БЕРЛИН. (ТАСС-ай корреспондент М. Никиточкин иигэжэ дамжуулна).

Хани барисаан, харилсан туһалалсалга ба харилсаа холбоон тухай договорой ГДР СССР хоёрой хоорондо баталагдаһаар дүрбэн жэлэй ойе Германиин Демократическа Республикын олонийтэ июниин 12-то тэмдэглээ.

Хоёророной хоорондохи бата бэхи хани барисаанай, али бүхы талын нягта харилсаа холбооной шэнжэ тэмдэгүүд ГДР-эй ниитын ажабайдалай бүхы һалбаринуудта бодотоор үзэгдэнэ. Хани барисаан ба харилсаа холбоон Республикын промышленность, наука, техникэ ба хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ һайнаар нүлөөлнэ. СССР ба ГДР хүгжэлтынгөө түсэбүүдые тааруулан зүбшэжэ зохёохоһоо, худалдаа наймаа үргэнөөр эрхилхэһээ гадна, социалис ёһоор хамжажа үйлэдбэрилгэдэ, ажалай хубааригада үндэһэлэн, завод, фабрикануудые баридаг, шухалын шухала научна ба техническэ асуудалнуудые шиидхэдэг, шэнэ ажабайдал зохёон байгуулха дүршэлдөө олдоһон бүхы юумэнүүдые бэе бэедээ үгэлсэдэг.

ГДР ба Советскэ Союзай хоорондохи аха дүүгэй тэгшэ эрхэтэ, али алиндань ашатай туһатай харилсаа холбооной хэр ехэ далайсатай, ашаг үрэ ехэтэй байһаниинь индустриин томо предприятинууд болохшо «Ост» гэжэ металлургическа комбинадые, «Шведт» ба «Лейна» гэжэ химическэ комбинадуудые, «Дружба» гэжэ нефтепроводые бариһан түүхэтэй, хүдэлмэритэй танилсахада эли болоно үгэнэ.

Хоёр ороной хоорондо худалдаа наймаанай-экономическа, научно-техническэ харилсаа холбоон улам бүри үргэдхэн гүнзэгырүүлэгдэнэ. Мүнөө жэлдээгдэнэй хоорондо 13 миллиард маркын наймаан хэгдээ, тайлбарилан хэлэбэл, үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулбал 10 процентээр нэмээ.

1950 онһоо мүнөө үе хүрэтэр энэ худалдаа наймаан найма шахуу дахин нэмэһэн байна. ГДР-эй гадаадын худалдаа наймаанай 43 процентнь Советскэ Союзай хубида хүртэнэ. СССР-эй гадаадын худалдаа наймаанда ГДР нэгэдэхи һуури эзэлдэг.

Научно-техническэ харилсаа холбоон хоёр ороной хоорондо бүри үргэн далайсатай болонхой. Һүүлшын 17 жэлэй турша соо Советскэ Союз ГДР-тэ 1900 гаран комплект научно-техническэ документаци, тиихэдэ 1800 иимэ документацинуудые ГДР СССР-тэ үгэһэн байна.

Энэ үе соо таба мянга шахуу совет эрдэмтэд ба мэргэжэлтэд республикада айлшалһан, Советскэ Союзда ГДР-һээ долоо мянга шахуу ханинарынь ошоһон байха юм. Хоёр гүрэнэй научна эмхи зургаануудай, һуралсалай газарнуудай хоорондо холбоон амжалтатайгаар байгуулагдадаг.

Тэдэнэй бэелүүлдэг политическэ ба гүрэнэй бүхы хэмжээ ябуулгануудые али али талын хүсэдөөр дэмжэлгэһээ, уласхоорондын байдалай бүхы асуудалнуудаар тэдэнэй һанамжануудай аб адли байдаг һаа хоёр ороной аха дүүгэй нягта хани барисаатай байһаниинь мүн лэ элеэр харуулагдана. «Манай һайн ханинар СССР-тэ, бусад социалис оронуудта бидэнэрэй түшэглэжэ шалаха» байһанай ашаар лэ ГДР-эй дотоодын хүгжэлтэ тогтуурита байдаг гээд ГДР-эй Арадай палатын заседани дээрэ июниин 10-да үгэ хэлэхэдээ, ГДР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Штоф онсолон тэмдэглэһэн байха юм.

Бонной онсо хуулинуудта харюу

БЕРЛИН. (ТАСС). ГДР-эй Арадай палата зүбшэхэ зүйлэйнгөө һүүлшын пунктые — онсо хуулинуудые Баруун Германиин бундестагай баталһантай дашарамдуулан, Германиин Демократическа Республикын Министрнүүдэй Советэй абаха хэмжээ ябуулгануудые июниин 11-дэ хаража үзөө.

Эдэ хэмжээ ябуулгануудые үндэһэлэн баримталжа, ГДР-эй Дотоодын хэрэгүүдэй министр Ф. Диккель, ГДР-эй Финансын министрэй нэгэдэхи орлогшо Х. Каминский үгэ хэлэһэн байна.

ГДР-эй Министрнүүдэй Советэй хэмжээ ябуулгануудай ёһоор Баруун Германиин Федеративна Республикын ба Баруун Берлинэй бүхы эрхэтэд политическэ бэеэ даанхай газар болотшо Баруун Берлин, Баруун Берлинһээ Баруун Германи ороходоо тусхай паспорт-зүбшөөл абаха болоо. Германиин Демократическа Республикын газар дээгүүр шэнэ түхэлэй нацис материалнуудые зөөжэ гаргалга хоригдоно. Тэрээнһээ гадна, бүхы немец арадые гансаараа түлөөлхэмнай гэдэг Баруун Германиин эрилтэнүүлтэ харюу сохилто үгэхэ зорилготой таможеной хэдэн хэмжээнүүд абтаха болоо.

ГДР-тэ ороһон хүнүүдэй һэлгэхэ мүнгэнэй эгээн доодо захын хэмжээе хүбилгаха, ГДР-эй түмэр ба уһан замаар ашаа шэрэһэнэйнь түлөө Баруун Германиин ба Баруун Берлинэй эзэд баяшуулһаа тусхай түлөөһэ абадаг болохо хэрэгтэ хамаатай хэмжээ ябуулгануудые ГДР-эй Арадай палата мүн лэ һайшаагаа.

Эдэ хэмжээнүүд Баруун Германиин зонхилхы этэгээдүүдэй дотоодын хархис ба гадаадын эзэрхэг түрэмхэй, милитарис үһөө нэхэлгын политика бэелүүлжэ байхадань ГДР-эй бүрин эрхые болон аша туһые хамгаалха зорилготой юм гээд министр Ф. Диккель, министрэй орлогшо Х. Каминский онсолон тэмдэглэһэн байна. Эдэ хэмжээнүүд сэрэгэй-полицейскэ диктатура тогтоолгодо хүргэхөөр хархис онсо хуулинуудые Бонной баталан абаһанда харюу, бүхы немец арадые гансаараа түлөөлхэ эрилтэ Бонной хүули бусаар хэдэг байһанда, ГДР түшаа харата муухай газаашалалгын политикые Баруун Германиин правительствын бэелүүлдэг байһанда харюу болгон баталан абтаһан байна.

Эб найрамдал болон аюулгүй байдалые хангахын тулада бүхы хэмжээнүүдые абаха тухай ГДР-эй Конституциин гол эрилтэнүүдтэ манай правительствын дурадхаһан хэмжээ ябуулганууд тааралдана гээд Ф. Диккель онсолон тэмдэглээ.

ГДР-эй Министрнүүдэй Советэй эдэ хэмжээ ябуулгануудые Арадай палатын депутадууд нэгэн дуугаар һайшаагаа.

Марк Лейнэй мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ЮПИ агентство иигэжэ дамжуулна:

Уорренэй комиссиин элидхэл соо хэгдэһэн тобшололнуудые шууд сэхээр шүүмжэлдэг Нью-Йоркын мэдээжэ юрист Марк Лейн хадаа аха дүүнэр Кеннединүүдэй һүүлшынхиин ами наһанда хэзээдэшье аюул тохёолдожо болохо гэжэ тоолоно.

Үгэсэлгын хэгдэһэн дээрэһээ 1963 ондо президент Джон Кеннеди алуулаа гэжэ Шэнэ Орлеанай окружной прокурор Гаррисоной һанамжые сенатор Роберт Кеннеди наһа барахаһаа хоёр һара урид Гаррисонтой хөөрэлдэхэдөө зүбшөөһэн байна гээд Лейн мэдээсээ.

Президент Кеннедиие Ли Харви Освальд гансаараа ябуулжа хэжэ алаа гэжэ Уорренэй комиссиин элидхэл соо хэгдэһэн тобшололнуудые Кеннедиин бүлын гэшүүд олоной үмэнэ зүбшөөһэн байха юм.

Понедельнигтэ хөөрэлдөө хэхэдээ, Лейн иигэжэ мэдүүлээ: «Хэрбээ сенатор Эдвард Кеннеди Вьетнамдахи дайн байлдаае буруушаажа үгэнүүдые хэлээд, бүхы орон дотор мэдээжэ ажал ябуулагша болоод, гүрэнэй тушаалда кандидадаар дэбжүүлэгдэжэ шадаад байгаа һаань, тэрэнэй ами наһанда аюул тохёолдохо, энээн тухай тэрэ өөрөө мэдэнэ ёһотой гэжэ би найданаб».

«Ондоо һанамжануудые олоной үмэнэ элитээр, нүлөө ехэтэйгээр хэлэжэ шадаха байһан ямаршье хүндэ алуулха аюул тохёолдоно» гэжэ Гаррисоной һанамжалдагые би зүбшөөнэб гээд Лейн хэлээ.

Джон Кеннедиин алуулһан тушаа Лейн иигэжэ хэлээ: «Джон Кеннедиие алаха зорилгоор үгэсэлгын хэгдэһэниинь, тэрэ үгэсэлгэһөө уламжалан алуулһаниинь сохомтой гэжэ би һананаб. Хоёр һарын урда тээ Роберт Кеннеди Шэнэ Орлеанай окружной прокурор Джим Гаррисондо бэшэг эльгээһэн байгаа, тэрэниие би мэдэнэб. Тэрээн соогоо иигэжэ бэшээ һэн: «Олоной үмэнэ ямаршье мэдүүлгэ хэһэн байгаашье һаа, минии ахые алаха зорилготой үгэсэлгэ хэгдэһэн байгаа гэжэ би мэдэдэг байгааб. Хэрбээ намайе президентээр һунгаа һаань, зэмэтэйшүүлые мүрдэхэ хэһээхэ байһыемни танай мэдэхые би хүсэнэб».

Центральна тагнуулай управлениин урдын хүдэлмэрилэгшэд Джон Кеннедиие алаха һанаашалалга гаргадаг байгаа гээд Гаррисон мэдүүлээ.

Джеймс Рей хүлһэнэй алууршан гү?

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Мартин Лютер Кингые алаа гэжэ һэжэглэгдээд Лондондо арестовалагдаһан Джеймс Рейн аха Джерри Рей Чикагын телевиденеэр июниин 11-дэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ хэлээ. Минии дүү Холбоото Штадуудай негрнүүдэй хүдэлөөнэй ударидагшадые хүлһөөр алаһан байжа болоо даа. Кингые алаха тухай «США-гай урда зүгэй тон баян хүн» дурадхаа, гэм хэхын тулада хүлһэ үгэһэн хүнүүд тухай мэдээе арестовалагдагшаһаа абахань засагаархидта бэрхэтэй байха гэжэ Джерри Рей тоолоно.

Джеймс Рейдэ туһалагшадай бии байһые, наринаар бэлэдхэл хэһэн, мүнгэ алтаар һайнаар хангагдадаг үгэсөөшэдэй гараар Кингын алуулһые харуулһан элдэб баримтануудые Нью-Йоркын газетэнүүд июниин 12-то дурдаһан байха юм.

Жэшээлхэдэ, Джеймс Рей шэг шарайгаараа ахадаа угаа адли, гурбан канадынхидай нэрэнүүдые амжалтатайгаар хэрэглэдэг байгаа гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ заана. Гадна Рей Канада, Португали болон Англида гаргаша ехэтэй аяншалгануудые хэхын тулада хэрэгтэй болохо ехэ мүнгэ зөөритэй байгаа. Канадада ба Англида ябахадаа өөрыень урда тээнь танидаг хүнүүдтэй тэрэ уулзадаг байгаа ха гэжэ полициин мэдүүлгэнүүдһээ эли болоно үгэнэ.

Хэһээлтэһээ эсэлэн зайсахын тулада Африкадахи колонизаторнуудай Армида хүлһэншэдые элсүүлдэг нюуса организацинуудтай холбоо байгуулха арга боломжо Джеймс Рей Португалида байхадаа бэдэрдэг һэн гээд «Нью-Йорк таймс» газетэ июниин 12-то бэшэһэн байха юм.

Францидахи байдал

ПАРИЖ. (ТАСС). Францидахи дотоодын политическэ байдал дахяад шахардуу шанга болобо. Парижда, Тулузада, Лиондо, Сен-Назертэ, Сошодо болон ороной бусад городуудта июниин 11-дэ, мүн тэрэ һүни полици ба жандармеритэй хүдэлмэришэд, студентнүүд тулалдаа. Олон хүн арестовалагдаһан байна.

Ниислэлэй Латиин кварталда, бусад кварталнуудта полицитай студентнүүд дахяад тулалдаа. Шиидамуудые, нюдэнһөө нёлбоһо гоожуулдаг газтай гранатануудые полициинхид студентнүүдтэ эсэргүүгээр хэрэглээ.

Забастовко хэжэ байһан ажалшадай харуулнуудта эсэргүүгээр, хүдэлмэришэд болон студентнүүдэй манифестацинуудта эсэргүүгээр полициин болон жандармериин отрядуудые эльгээдэг засагаархидай ябуулгануудые түрүү үзэл бодолтой хэблэл буруушаана. Полициин зүгһөө хашалта хэһээлтэнүүдые хэдэгһээ уламжалан, хэтэрмэ, анархис этэгээдүүдэй харата ааша гаргахада таарамжатай шахардуу оршон байдал бии болгоно.

Зүүнэй үзэл хэтэрмээр баримталдаг этэгээдүүдэй харата ааша гаргабашье, полициин хамааралсабашье, өөһэдынгөө эрилтэнүүдые хангуулхын түлөө француз ажалшад тэмсэлээ үргэлжэлүүлһээр. Тэдэнэр зарим һалбаринуудта эрилтэнүүдээ хангуулжа шадаа.

КАВКАЗАЙ АЯЛГА ЗЭДЭЛНЭ

«Сибиряк» колхоздо Кавказһаа ерэһэн барилгашад хүдэлнэ. Тэдэнэр Аһалигай отделенидэ клуб барижа дүүргээд, мүнөө ороoһоной оньһожоруулагдамал тоог барижа эхилээ.

Ажалша бэрхэ барилгашад сүлөөтэй сагаа хүхюунээр үнгэргэнэ. Аһалигай отделениин уран һайханай бүлгэмэй ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, имагтал Кавказай арадуудай дуу, хатарнуудые шадамараар гүйсэдхэнэ. Тэдэнэр Түхэреэнэй, Еловкын отделенинүүдээр ябажа, һонирхолтой гоё концерт, наада хар[illegible]

Жэшээнь, Колапхиев, [illegible] Исаков гэгшэдэй гүйсэдхэ[illegible] хатарнууд бултанай һ[illegible] хүртэнэ.

— Июнь һарын эсэс [illegible] хэнэй хүдөөгэй клубта [illegible] табихабди. Сэхыень хэлэ[illegible] ряад, ород, грузин, армян [illegible] дай хатар наада, дуу зугаа [illegible] дые һонирхуулхал байха,—[illegible] Аһалигай отделениин клуб[illegible] ша Александр Бажинов [illegible]

Б. МАШКИН[illegible]

Түнхэн.

ХҮХЫ ШУБУУН

Майн хуушаар манай нютагуудта хүхы донгодожо, байгаалида зулгы хаһын ерэһэн тэмдэг хүсэд үзэгдэнэ. Энэ үедэ хүдөө сэлгэлигтэ гаража, хүхын донгодохые шагнахада, ямар гоё, сэдьхэл хүдэлгэмөөр гээшэб!

Хүхы элдэб хорото шумуулнуудые олоор хюдажа, ехэхэн туһа хүргэдэг. Эдэ шубууд үдэртөө бүхы сагаа донгодожо үнгэргэдэг хадаа, уургай түхеэржэ үндэгэлдэггүй, дальбараагаа дэгжээдэггүй.

Зундаа нэгэ хүхы 20 үндэгэ түрэжэ, тэдэнээ бултыень ондоо шубуудай уурхай соо нэгэ нэгээр хэжэрхидэг. Хүхы донгодожо һуухадаа, ходол шубуухайнуудай уургайдаа орохыень гэтэжэ байдаг. Бэеынгээ түхэлөөр харсагадал адли хадаа шубуудые айлгаад, уургай сооһь үндэгэеэ табижархидаг юм.

Ямар шубуун хүхые багадань тэжээгээ һэм, тэрэл шубуунайнгаа уургай соо түрэдэг.

Хүхын дальбараа бусадһаа 1—2 үдэр урид үндэгэнһөө гарадаг. Гарамсаараа нюдөөшье хараагүй, зулмагар нюсэгэн аад, уурхай соогоо даража амитан болгоһон эхынгээ үндэгэдые бултыень газаашань хаяжархидаг.

Гансаараа үлэһэн хүх[illegible] бараа «үргэһэн түрэл[illegible] жээлгэжэ ехэ болодог. Бул[illegible] хараасгай болон элдэб [illegible] хүхын дальбараа дахуулш[illegible] хань үзэгдэдэг.

700 янзын шубууд соо[illegible] уурхай түхеэрдэггүй, [illegible] гаа тэжээдэггүй гансал [illegible] табисууртай шубуун бо[illegible] густын тэнгээр дэгжэжэ [illegible] болоһон залуу хүхынүүд [illegible] жа, бултадаа халуун орон [illegible] Урдань тиишэ ошоогүй, [illegible] харгы заалгаагүй аад, [illegible] урда зүг руу ошодог уша[illegible] нин байна.

Зундаа хүхы харсага [illegible] гэлсэдэг. Энэ буруу. Май[illegible] харсаганууд уурхай [illegible] даг, энэ үедэ хүхы [illegible] эхилдэг. Августын һүүл[illegible] нүүдэй халуун ороноо [illegible] харсагын дальбараанууд [illegible] олоороо ниидэдэг байна [illegible]

Уран зураашад хүхые [illegible] гайгаад донгодожо бай[illegible] руулдаг. Үнэндөө хүхы [illegible] доо амаа ангайдаггүй. [illegible] донь гансал түбэнгиинь [illegible] хүрхыдэг.

М. ГЫЛЫ[illegible]

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи һуудаһанда: «Коммунистын хараа шугам» гэһэн түрүү бэшэг. «Зунай дүрбэн һарада үнеэн бүриһөө 1000 килограмм һү һаахын түлөө мүрысэе!» гэһэн гаршаг доро материалнууд, ТАСС-ай шухала мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Үбһэ ногооной баян ургасын түлөө» гэһэн М. Рампиловагай статья. БурАССР-эй Верховно Со[illegible] Президиумдэ. Түрэл орон [illegible] най. «Ажалай гвардейцууд» [illegible] һэн гаршаг доро А. Ры[illegible] статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «[illegible] төө нүхэрэй ёһоор» гэһэн Л. [illegible] тыновагай статья. Дэлхэйн [illegible] АПН-эй материал.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: [illegible] Нютаг нютагай һонин. Редак[illegible] ерэһэн бэшэгүүдэй шэнжэл[illegible]

Редактор Ц. Ц. ЦИБУД[illegible]

Манай адрес, телефону[illegible]

г. УЛАН-УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора—[illegible] приёмная—54-93, зам. редактора—68-08, зам. редакт[illegible] 62-62, ответ. секретаря—50-52, зам. ответ. секретаря—[illegible] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйства—[illegible] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышленност[illegible] строительства—61-35, советского строительства и быта—[illegible] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—67-81, [illegible] формации—34-05, общественная приёмная—56-62, [illegible] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ, типография Управления по печати при [illegible]вете Министров БурАССР.

Н-01574. Зак. № 389.